

JENNY BLICHER-CLAUSEN

SETÄ FRANS

Jenny Blicher-Clausen

Setä Frans

«Public Domain»

Blicher-Clausen J.

Setä Frans / J. Blicher-Clausen — «Public Domain»,

Содержание

1	6
2	13
3	15
4	19
5	23
6	26
7	29
Конец ознакомительного фрагмента.	33

Jenny Blicher-Clausen

Setä Frans

MOTTO

Pane piirteitäsi,
Elon armaan käsi,
Mun eloni kirjaan
Kuvias ilmekkäät,
Mitkä hyväksi näät.
Ma kaikkehen taivun,
– Ma nousen, ma vaivun
Oi kirjaani piirrä
Sä säälimätä,
Mut lehteä yhtään
Älä tyhjäksi jätä!

Oli ilta, ihana kesäkuun ilta. Juutinrauman rasvatyynellä pinnalla Klampenborgin konserttisalin edessä kiiteli venheitä puoleen ja toiseen. Taampana näkyi höyrylaivan savua.

Yksin istuin alttanilla restaurantin yläpuolella, paremmin sanoen: luulin olevani yksin, kun äkkiä eräässä konserttisalin ikkunassa huomasin mustiin puetun nais-olennon. Hän istui kumarruksissaan, kädet sylissä ja kalpeat kasvot valaistua salia kohti.

Hän istui seljin tuohon ulkopuolella meluavaan ihmisjoukkoon, joka liikuskeli siellä edestakaisin. Heidän puheensa humua hän nähtävästi ei kuullut ensinkään. Tuskin hän kuuli musiikkiakaan, joka parhaillaan soitteli Chopinin fantasiaa. Hän kietaisi silloin tällöin pitsireunaisen shaalinsa tiviimmäksi ympärilleen, hetkeksikään kääntämättä päätänsä.

Jotain tuossa olennossa oli niin sanomattoman yksinäistä, että minä ehdottomastikin kurottauduin eteenpäin, nähdäkseni hänen kasvonsa. Se onnistui vain puoleksi. Hänen silmänsä katsoivat värähtämättä yhteen ainoaan kohtaan, eikä hän sitä kumminkaan katsellut. Näytti siltä kuin kaukana, hyvin kaukana olisi jotain, mikä hänen näköänsä sokaisee... Elämä oli kaiketi kohdellut häntä kovin kourin... kukaties se oli temmaissut hänet pois kesken tanssia, kaikesta, mikä oli ollut hänelle rakasta. Ja tuossa hän nyt istuu, yksinänsä... valaistun salin ikkunassa... ja tuolla sisässä soitetaan...

En tiedä, miksikä solakka kolmimasto tuolla ulapalla mun sieluni silmissä äkkiä muuttui tuonenpurreksi... Siitä se kaiketi tuli, että musta olento tuossa istui niin liikahtamaton: tuntui kuin jok'ainoa poimu hänen mustissa vaatteissaan olisi hengähdellyt kuolemaa.

Ajatuksissaan hän istui, eteenpäin kumartuneena... Hän katsoi eikä nähnyt kumminkaan: Hän katsoi *ohi* kaiken, *läpi* kaiken... hehkuvin silmin hän siinä istui, tuijottaen kauas nuoruutensa lumottuun maahan...

* * * * *

Sellaisena kuin hänen elämänsä tarinan sinä iltana kuulin kesken Chopinin fantasian säveleitä, sellaisena sen olen koettanut tässä kertoa... Se on tuommoinen kauttaaltaan hiljaisten mietelmäin kirja, ei suurten...

Tekijä.

1

Piirrä, piirrä
Joko kirkkaat tai synkät säät,
Minkä hyväksi näät.

Tanssien hän tuli, impi tuo, Vesterbron siltaa myöten, kevein, ripein askelin.

Ei vainerkaan. Käyden hän astui, mutta siltä se näytti kuin hän olisi tanssinut, sillä niin keveästi narahteli lumi hänen jalkainsa alla, ja niin vapaina riippuivat luistimet hänen käsivarrellaan, heläytellen toisiinsa iloisen valssin säveleitä; nähtävästi ne eivät vieläkkään olleet unohtaneet viimeistä piiriluistelua tuolla lampien iljangoilla.

Nuo raikkaat, nuoret kasvot, nuo luistimet käsivarrella tuossa – siinä oli jotain, mikä sai vastaantulijat pysähtymään ja kääntymään taaksensa. Näytti kuin hän olisi levittänyt iloa ympärillensä, missä vaan kulkikaan.

Punaisenruskea tukka kiemuroitteli pienissä kiharoissa alas otsalle, kultaisena kuultaen auringon paisteessa. Karvalakki oli lykätty taaksepäin paksun sykkyrän päälle, joksi raskaat palmikot oli sitaistu. Suu oli puoleksi auki, ikäänkuin ei vieläkkään olisi tarpeekseen saanut väräjävä, päivänpaisteista ilmaa. Otsa oli avoin ja kirkas, silmät suuret, valppaat.

Hän astui, hieno salaperäinen hymy huulillaan, muistellen, mitä nuori näyttelijä, hänen lammilla luistellessaan, oli hänelle kuiskannut, päästäessään häneltä luistimia.

Nuoruuden hurmauksella, tunteittein välittömyydellä hän sitä muisteli, siinä niin suuresti eroten monesta muusta veikistelevästä, kaikkea muuta kuin suoravaisesta neitosesta, joita joka päivä astuu kaupungin jalkakäytävillä.

Hän oli tullut Raatihuoneen torille ja oli menemäisillään sen poikki, mutta näkyi äkkiä saaneen jonkun mielijohdon ja kääntyi Studiestraedelle. Hän poikkosi yhteen ensimmäisistä porteista ja kiirehti setä Fransin ovelle.

Setä Frans oli adjunktina Metropolitani-koulussa. Hän ja tyttö olivat aina olleet toistensa uskottuja ystäviä. Tyttönen ei tiennyt mitään entisten koulutoveriensa kohtaloista, ei hän sitä milloinkaan tiedustellut; ei hän tiennyt, missä hänen luentotoverinsa ovat ja mitä tekevät; hän ei kaivannut ketään heistä, sillä – olihan hänellä setä Frans.

Setä Frans oli vasta viidenneljättä vanha, mutta hänen musta tukkansa, aaltoileva niinkuin tytönkin, alkoi jo harmaantua ohimoilla. Aikaisin harmaantuminen oli yleistä koko heidän suvussaan. Pään muoto, nenän kaarevuus, ryhti ja käynti – kaikki tuo oli hänessä samallaista kuin työssäkin, mutta nuo selvät, lujat piirteet, jotka niin tarkkarajaisina reunailivat hänen suutansa, olivat työllä vielä pehmeät, hennot, ikäänkuin kesken-eräiset.

Ovelle tultuaan tyttönen ei soittanut kelloa, vaan kopautti kolmasti luistimillaan. Ovi aukeni heti, ja hän pääsi sisään.

– Kas, saitpa aikaa hiukan minullekin, – sanoi syvä, miellyttävä ääni, ja tytön pikkuinen käsi upoten upposi kahteen suureen pehmoiseen kouraan. – Vai – setä Frans päästi myhähtäen hänen kätensä – onko luistimissa jotain korjattavaa?

– Jos sinä olet pahalla tuulella tänään taas, niin minä lähden pois heti, – virkkoi tyttö, kääntyen ovea kohti.

– Vai lähdet vainer? – kuului hänen takanaan aivan tyyni ääni.

Silloin purskahti tyttönen raikkaaseen nauruun.

– Olepas oikein kiltti nyt, – virkkoi hän, pöyhöttäen Frans sedän tukkaa.

– Kenen kanssa sinä luistelit tänään? – kysyi setä, ottaen häneltä luistimet.

Toinen punastui hiukan.

– Pietari Damin kanssa, – virkkoi hän, silmiään nostamatta.

– Tuon tyhjän taulapään!

Tyttö kiivastui.

– Sinä et saa puhua hänestä tuolla tavalla, – tiuskasi hän. – Minä näin hänet eilis-iltana "Clairvaux'in kreivinä". Et usko, kuinka hän oli uljas, ja kuinka hyvin hän näytteli!

– Näin minäkin hänet.

– Näitkö? Missä sinä istuit?

– Viisi riviä sinun takanasi.

– Sepä merkillistä, ett'en minä sinua huomannut!

– Ei merkillistä ensinkään, – vastasi toinen kuivasti. – Sinähän katselit lakkaamatta vaan häntä, ja kun esirippu oli laskettu alas, katselit sitä.

Tyttö punastui vielä enemmän.

– Mitä sinä pidit hänestä? – kysyi hän.

– Hän oli kerrassaan hurmaava... no, no, älä säikähdä, en minä nyt ivaa... hän oli todellakin varsin soma.

– Entäs näyttteleminen?

– Hän on liiaksi paljon näyttelijä, ollaksensa ihminen. Mutta... sinähän rakastut häneen kumminkin. Etkö?

Tyttö ei vastannut. Setä Frans astui sohvan luo, jossa tyttö istui kädet kasvoillaan. Hiljakseen hän kohotti tytön päätä, katsoakseen häntä silmiin, mutta se ei käynyt laatuun, silmät kun olivat kyyneleitä täynnä. Hän suuteli ne pois, niin että huulet kostuivat ja kävivät suolaisiksi.

– Kaija! – puhui hän. – Älä rakkaudessa milloinkaan tyydy vähempään kuin siihen, mikä parhainta on. Muista se aina. Älä välipuheille rupea minkään kanssa maailmassa, rakkauden kanssa semminkään, sillä katkerasti se itsensä kostaa.

Tyttönen katsahti ylös, vähäinen utelias väre silmässään:

– Oletko sinä...?

– Enkä ole, – vastasi toinen, kääntyen pois. – Minä olin karaistu jo aikaisin; siksi en hyppysiäni polttanutkaan.

Tyttönen muisti nyt, kuinka kovin setä aina oli kartellut naisia, ja kuinka kalsea hän aina oli ollut kaikille heidän viehkeilyilleen. Hän muisti, kuinka nuoret naiset, joille hän piti luennoita, kerran olivat koristaneet hänen pöytänsä, juuri tämän, mitä ihanimmilla kukkasilla, ja kuinka hän tyynesti oli siirtänyt ne syrjään ja mitä lempeimmällä hymyllä virkkanut: "Kiitän sydämeistäni teitä, nuoret neitokset; minä annan täyden arvon teidän hyvälle tahdollenne, mutta portilla tuolla istuu muuan vanha, sokea mies... jos teillä on liikoja, niin antakaa hänelle." Ken hyvänsä toinen olisi heti joutunut epäsuosioon, mutta Frans sedän laita oli toinen; hän saattoi tehdä vaikka mitä. Ja siitä pitäin putoili runsaasti ropoja sokean miehen hattuun.

Ja tyttönen ymmärsi silloin varsin hyvin heidän rakastavan setä Fransia, sillä ei ollut kukaan niin hyvä, niin hieno, niin soma kuin hän...

Päästyään näin pitkälle mietteissäänsä, tyttönen veti taskustaan täyteen kirjoitetun paperiarkin ja levitti sen eteensä, hämärästi tuntien, että hänen täytyy nyt jollain tavoin puolustautua.

– Mitäs sinulla siinä on? – kysäsi setä Frans, istahtaen hänen viereensä sohvaan.

– Niin, tätähän minä oikeastaan tulin näyttämään sinulle, – vastasi tyttö, kädellään silitellen paperin ryppyjä.

Setä vilkaisi hänen olkansa ylitse.

– Runojako! Lemmenkö lauluja?

– Ei ensinkään. Minä löysin nämä säkeet pari päivää sitten sinun "Muistojen kirjastasi" ja kirjoitin ne itselleni, sillä ne herättivät minussa tunteita enemmän kuin mikään muu runo, mitä olen lukenut... ne ovat tavallaan minun omia ajatuksiani, sydämeni sisimmistä lähteneitä, samaa kaihoa, samaa pyrkimystä elämäkokemuksiin, joista elämä saa sisällyksensä.

Ja tyttönen luki kirkkaalla, nuorella äänellänsä, vuoroin hiljaisella, vuoroin heleällä:

Mulla avattu kirja
Oli kädessä kerran:
Mun eloni kirja.
Ja hehkuvin silmin
Mun kohtaloani
Ma pyytäin pyysin:
"Tähän piirrä, piirrä
Joko iloa, huvia
Tahi murheitten kuvia,
Joko synkät tai kirkkaat säät,
Minkä hyväksi näät.
Ma kaikkehen taivun,
Ma nousen, ma vaivun...
Oi kirjaani piirrä
Sä säälimätä,
Mut lehteä yhtään
Älä tyhjäksi jätä!"

Ja lehdille kirjan
Nyt elämä piirrot
Veripunaiset viskoi,
Mut valkoiset lehdet
Kaikk' irti kiskoi.

Ja päiviä tuli
Nopeita kuin nuoli...
Nuo lämmön ja valon
Ja voimain päivät...
Ja toisia tuli,
Hädän päiviä, niin:
Ilot tuskihin vaihtui,
Ja murheisiin,
Mut kaikki, kaikki
Ne *kestettiin*.

Mut piirrot tuossa
Jos kuinka kummat
Mun mielein kurjan
Viel' yhä täyttäis,
Veriruskeat piirrot,
Tulikuumat piirrot, —
— Elon arvanheiton
Nopeiset nopat —
Niin vielä ma pyydän:
Pane piirteitäsi,
Elon armaan käsi,
Kuvast' ilmekkää,

Mitä hyväksi näät,
Yhä säälimätä,
Mut lehteä yhtään
Älä tyhjäksi jätä!

Kaija nyökäytti päätään ja nousi.

– Sitä minä vaan tulin sinulle sanomaan. – Näin hän virkkoi ja kääntyi pois.

Toinen katseli hänen hienoa, solakkaa vartaloansa, katseli hänen raikkaita, nuoria kasvojansa ja sanoi äkkiä:

– Mutta sinähän olet vasta yhdeksäntoista vanha kuukauden perästä!

– Entä sitten?

– Kuinka on elämäkokemusten kaipaus käynyt sinussa niin voimalliseksi? Mistä olet saanut aikaa kaihoamiseen?

– En tiedä, – vastasi tyttö jo ovelta. – Kaiketi se toisissa ilmenee voimallisemmin kuin toisissa.

Vahteleva hymy elähti Frans sedän huulilla.

– No niin, ja nyt sinä taivut? – virkkoi hän verkalleen ja matalalla äänellä.

Tyttö nyökäytti päätään taas:

– Ma kaikkeen taivun, mutta tyhjiä lehtiä en kestä. Sedästä tuntui kuin mikä kuristaisi kulkua ja estäisi sanomasta hänelle jäähyväisiä. Hän seurasi häntä ovesta ulos ja viittasi vain kädellään, kun tyttö jo astui portaita alas. Ja sittenkin hänestä tuntui kuin olisi hänen pitänyt syöstä hänen jälkeensä ja huutaa: "Miksis teet niin? Miksikä heittäyt suinpäin puolinaiseen elämään? Miks'etkäs odota, kunnes sinulle tarjotaan jotain, mikä on ehjää? Ei kenkään ymmärrä sinua, niinkuin minä. Ei kenkään voi rakastaa sinua palavammin kuin minä!"

Hän myhähti katkerasti ja paiskasi oven perässään kiinni, niin kovaa, että täryys kuului kautta koko talon.

Ja sitten hän astui akkunaan ja jäi seisomaan kädet takintaskuissa. Kaija kääntyi tuolla juuri kadun kolkassa Vesterbrolle päin, pysähtyi ja huiskautti kättään. Setä Fransista tuntui kuin olisi hän sillä haavaa nähnyt tytön silmät. Hän muisti silloin, mitä hän, ensi kertaa ottaessaan tyttöstä piskuisena syliinsä, oli sanonut: "Merkillisen sirkeät silmät tällä lapsella." Usein hän oli sittemmin muistellut tuota. Ei hänelle tässä työssä ollut mitään niin rakasta kuin tuo katse, sirkeä ja valpas. Eipä sitte kummakaan, ajatteli hän, että ne ikäänkuin tähystelevät, missä vaan olisi elämäkokemuksia. Ja tuolla hän nyt seisoo, elämän kirja avoinna kädessään ja kääntää, niin täynnään odotusta, sen valkoisia lehtiä päivää kohti:

Pane piirteitäsi,
Elon armaan käsi...
Ja hehkuvien silmien
Hän pyytän pyytää...

Mutta sellainen hän on, että kun elämä ei ottanut kirjoittaakseen, niin hän kirjoitti itse. Hän ei voinut odottaa. Elämäkokemusten kaiho oli kuumeisen tulinen hänessä. Ja setä Frans ymmärsi sen niin hyvin.

Mutta antautua moisen lavertelijan valtaan, joka – siitä oli setä Frans vakuutettu – huviksensa juovuttaa muita, itse juopumatta! Tuo naisten jumaloima tuulenpieksäjä, joka pintapuolisesti rakastuu moneen, täydellisesti vain itseensä! Suostua häneen! Frans sedässä oli aina asunut suuri vastenmielisyys näyttelijöitä kohtaan, sellaisia kuin he useimmin ovat. Teennäisyys heidän olennossaan oli hänen jyrkästi totiselle luonnolleen alituisena silmätikkuna.

Kaija oli pari vuotta sitten säikäyttänyt setänsä pahanpäiväiseksi, niin että tämä muisti sen vielä kauan sen jälkeenkin. Tyttö otti siihen aikaan laulutunteja erään tunnetun opettajan luona, kehittäen tavattoman hyvää ja kaunista lauluääntänsä.

Kerran hän oli tullut Frans sedän luokse, sanoen aikovansa pyrkiä Ooperaan. Setä tunsu tytön ja tiesi, että vastustaminen vain yllyttäisi häntä. Sen vuoksi hän oli kärsivällisesti vain ottanut hattunsa ja lähtenyt hänen kanssaan kapellimestarin luokse. Matkalla hän ei ollut puhunut sanaakaan, mutta jälkepäin hän oli varma siitä, että hän silloin oli salaisesti rukoillut, ettei tyttöä hyväksyttäisi. Niin oli käynytkin, ja sedän riemu oli ollut rajaton.

– Sitä vaan puuttui, että olisit joutunut tuohon ampieispesään, – oli hän puhellut, halveksimalla viitaten päällään teatteria kohti, heidän astuessaan yhdessä Kongens Nytorvin poikki kotiapäin.

Tyttö ei näkynyt tuosta tunteneen kovinkaan suurta pettymystä, mutta teatteriharrastus hänessä ei silti vähennyt, siksi paljon fantastisuutta oli hänen luonteessaan. Ja siihen se nyt vei: nyt hän on rakastunut toisen luokan teatterin näyttelijään.

Setä Frans astui kirjoituspöytänsä luo ja otti esille Kaijan äsken mainitseman kirjan. Hän tunsu itsessään äkkiä palavan halun polttaa sen poroksi, ikäänkuin polttaakseen samalla tytön tunteista kaiken sen, mikä niissä on väärää.

"Muistojen kirjaksi" hän sitä sanoi, mutta ei se hänen omia muistojansa tallentanut tai, paremmin sanoen, ei ne muistot hänen kirjoittamiensa olleet. Hänellä oli kerran ollut muuan hyvä ystävä, joka kuoli nuorena. Hänen tautivuoteensa ääressä hän oli istunut yötä päivää, puhellut hänen kanssaan, lueskellut hänelle ja hoidellut häntä melkein naisen lempeydellä. – Sairaana tunne-elämä oli ollut peräti vilkasta ja korva kehittynyt huomaamaan kielen kauneuksia.

Hänen kuoltuaan löytyi hänen jäämistössään pieni paketti, jonka päällykseen setä Fransin nimi oli kirjoitettu hienolla, vapisevalla käsialalla. Se oli "Muistojen kirja."

Frans setä vei kirjan kotiansa. Siinä oli mietelmiä ja tunnelmia, enimmäkselle runopukuisia, yksinäisiä, ilman yhteyttä keskenään, mutta ne tiesivät tekijässään uusille vaikutuksille peräti herkkää mieltä.

Ja aineen valinta ja persoonallisuuden leima se niissä sittenkin lukijata enemmän hämmästytti kuin muoto. Setä Frans luki näitä runoelmia niin usein, että pian osasi ne ulkoa. Sen hän oli mielestään velkaa ystävälleen, sehän oli kuin eläisi yhdessä hänen viimeisten ajatustensa kanssa.

Mutta kummallista oli tuon "Muistojen kirjan" laita: kun setä Frans oli oppinut sen ulkoa, tuntui hänestä äkkiä kuin hän itse olisi sen kirjoittanut.

– Merkillistä! – arveli hän. – Tiedänhän minä, ett'en minä saa säepariakaan sointuun, ja sittenkin minä olen tämän kirjoittanut!

Hän lausui hiljalleen uudestansa erään runon, josta hän eniten piti, ja äkkiä elähti vähäinen hymy hänen kasvoillansa. Nyt hän ymmärsi! Kaikki ne tunteet ja mietteet, tunnelmat ja mielenkuvailut, mitä hän monen pitkän viikon kuluessa tautivuoteen ääressä oli ystävällensä antanut, kaiken sen oli sairas pukeutunut runomuotoon. Sisällys oli hänen, muoto vaan toisen. – Siitä pitäen tuntui "Muistojen kirja" kaksin verroin olevan hänen omaansa, ja mielellänsä hän otti omikseen sen ajatukset.

Ei hän ollut koskaan näyttänyt sitä muille kuin Kaijalle, joka jo pienestä pitäin oli usein pistäynyt hänen luonansa, pistäynyt hänen tuvassaan ja pistäynyt hänen sydämessään.

Setä Frans, joka luonnostaan vierasti ihmisiä, peljäten, ett'eivät vaan muut näkisi, mitä hän ajattelee, hän oli avannut itsensä kokonaan tälle lapselle, josta oli tullut hänen rakkautensa esine, ennenkuin oli immeksikään kasvanut. Tyttönen oli tottunut pitämään ja piti edelleen häntä setänänsä.

Tyhmästihän setä Frans siinä teki, ett'ei milloinkaan johtanut häntä oikeille jäljille. Mutta kun tyttönen niin lapsellisen vilkkaana lensi hänelle kaulaan tai istui hänen sylissään, hänen tukkaansa tuiverrellen, silloin hän ei koskaan rojhennut säikäyttää häntä semmoisella, minkä vaikutuksia hän ei itsekään tuntenut.

Pelkkä tuo ajatus, että tyttösen luottamus häneen kukaties vähenisi, se jo yksin esti häntä puhumasta. Tytön luottamusta hän ei tahtonut menettää, hän oli oikein ahnas sille, sillä tiesihän hän olevansa tytön ainoa luottamusmies. Eivätpä he suotta vetäneetkään sukulaisiksi.

Setä Frans naurahti itsekseen. "Zebroiksi" heitä heimolaiset sanoivat ja sattuvasti kyllä, arveli hän. Heillä oli kummallakin pieni, siropiirteinen pää, paksu, aaltoileva tukka, hiukan otsalle riippuva, – se vaan erotusta, että Frans sedän tukka oli musta, tytön sitä vastoin kiiltävän ruskea. Heillä oli kummallakin pitkä, keno kaula, vapaa ja ryhdikäs, ja kumpaisenkin astunta nopeata, hiukan eteenpäin kallistuvaa, niinkuin konsanaankin kookkailla, hennoilla ihmisillä. Setä Frans astui pöydän luo ja pysähtyi Kaijan kuvan eteen, joka oli otettu hänestä lapsena. Siellä oli kokonainen sarjallinen Kaijoja, jokaiselta ikävuodelta. Hän otti niistä aikaisimman ja katseli sitä kauan. – Ettäkö todella oli kerran sekin aika, jolloin minä en voinut sietää tuota lasta! – puheli hän itsekseen. – Ettäkö hän todellakin oli sellainen kelokulku!

Kaijan ensimmäiset elinvuodet olivat näet olleet pelkkää parkumista. Ensin hän parkui ties mistä syystä, sitten hän parkui hampaitten tähden ja, hampaat saatuaan, tuhkarokon tähden. Kun sitten iho rupesi kesimään, sai hän hinkuyskän, ja silloin hän parkui kuin henkensä edestä.

Setä Frans oli siihen aikaan tullut taloon vieraisille vastaleivottuna ylioppilaana. Myötäensä hän tiedusteli, eikö missään olisi huonetta, jonne tuon tyttö rievun parku ei kuuluisi. Sinnepäin, missä tyttö oli, hän ei edes vilaissutkaan. Ja sitten hän läksi pois. Mutta kun hän puolen vuoden perästä palasi, oli kelokaulasta tullut terve, soma lapsi, iho tumma kuin pähkinän kuori, niinkuin yhä nytkin vielä, ja silmät sellaiset, joihin ehdottomastikin kiintyi. – Ensin hän seisoi pää hiukan kallellaan, sormi suussa, tarkasti katsellen setää, ja sitten hän astui suoraa päätä sedän luokse ja kysyi: "Toitko sinä mulle mitä?" Ja kuultuaan kieltävän vastauksen, tyttönen ensin jäi neuvottomaksi, mutta seisoi jo heti taas hänen vieressään ja sanoi:

– Kaija antaa sulle suukon.

Hämillään hän nosti tytön syliinsä ja ensi kertaa tuntiessaan hänen pienet, pehmoiset käsivartensa kaulassaan, hän antautui armoille, kuin valloitettu linna. Siitä pitäin he olivat ystävyksiä, toistensa luottamusmiehiä.

Kaija oli vanhempaansa ainoa lapsi. Äiti oli heikko, vähän melisairas, enimmäkseen aikansa vuoteen omana. Isä oli aina toimisissaan. Siten tuli setä Fransista lapsen varsinainen kasvattaja. Hän kävi joka päivä noutamassa lasta kävelyretkelle Smedjelinjenille, ja siinä, tytön juoksennellessa hänen rinnallaan ja tuhansista asioista tiedustellessa, niinkuin lasten on tapa, hän riemuitsi yhtä paljon kuin tyttönenkin. Ja ilo se kasvoi, mikäli tyttökin yleni. Viimeisinä viitenä vuotena, jolloin Kaija osasi jo ei ainoastaan antaa, vaan vastaan-ottaakin luottamusta, oli ilo kasvanut onneksi kukkuramittaiseksi. Nyt vasta setä Frans tunsi, kuinka rikas hän oli ollut, tietäessään olevansa ainoa, joka tuntee tytön ajatukset, niinkuin tämäkin hänen ajatuksensa. Kaijalla ei ollut milloinkaan ollut "ystävättäriä", ja niinpä hän oli onnellisesti karttanut ne tyttö-iän karit, joille niin moni nuori köpenhaminatar käy haaksirikkoon, ja välttänyt sen hemmoittelevan puhetavan, joka seuraa heitä kauemmin kuin osaavat aavistaakaan. Jos hän joskuskaan toi esiin jotain sellaista, niin osasi setä Frans tehdä hänestä niin perinjuurista ivaa, että ei hänen enää milloinkaan tehnyt mieli uudistaa sitä.

Kuinka selvään setä Frans muistikaan heidän kohtauksensa päivää jälkeen hänen konfirmationinsa! Kaija tuli häntä vastaan pitkässä hameessa, joka tiukkana verhosi hänen ruumistaan.

– Min'en voi sietää sitä, että olen täysikasvuinen, – virkkoi tyttö.

– Miks'et?

– Paljoa vapaampaa on olla lapsena.

Setä kävi vakavaksi: eihän tyttönen vaan tarkoittane, että heidän keskinäiset välinsä jollain tavoin muuttuvat?

– Mitä sinä tarkoitat? – kysäisi hän, katsahtaen häntä suoraan silmiin.

– Paljoa vapaampaa on käydä lyhyissä hameissa, – vastasi toinen, pyörähtäen kantapäällään.

Setä Frans rauhoittui. Hän huomasi tytön edelleen pitävän näitä kävelyjä aivan itsestään asioina, ja jos setä yhtenäkin päivänä oli ollut tulematta, kavahti Kaija hänelle kaulaan, aivan kuin ennenkin.

Juuri tällaista iloa setä Frans ei uskaltanut milloinkaan hänessä häiritä. Siksi hän oli varovainen eikä puhunut milloinkaan siitä, mikä yhä enemmän alkoi täyttää hänen sydäntään. Ja nyt, kulunutta aikaa muistellessaan, hän ei edes itsekään tiennyt, milloinkaan hän oli ruvennut rakastamaan tyttöä. Hän ei enää voinut muistaa, milloinkaan entiset isän-omaiset tunteet tyttöä kohtaan olivat muuttuneet tuoksi suureksi, kaikki voittavaksi tunteeksi, joka nyt oli hänet vallannut. Mutta hän tiesi päässeensä jo vuosia sitten selvälle siitä, ett'ei koko avarassa maailmassa ole ainoatakaan naista, jolle hän tahtoi antaa itsensä kokonaan, paitsi Kaija yksinään.

Ja tällä hetkellä hän sanoi itseänsä viheliäiseksi hutiloksi ja kurjaksi houkaksi, joka ei jo ennen ole antanut tytön huomata asian oikeata laitaa. Kenties olisi kaikki ihan toisin nyt.

Mutta seuraavassa silmänräpäyksessä hän puisteli surumielisesti päätään:

– Ei; me tunnumme toisemme liian hyvin, – puheli hän itsekseen. – Sukalaisuuden tunne on hänessä niin voimallinen, että se sulkee pois rakkauden. Ja ellei siitä luonnu ehjää rakkautta, älköön luontuko mitään.

Setä Fransin mielilauseena oli: "Vaadi kaikki! Anna kaikki!" Ja hän oli niitä ihmisiä, jotka eivät välipuheille käy oman itsensä eivätkä muittenkaan kanssa.

Hän astui verkalleen lattian poikki akkunaan ja katseli siitä ulos.

Kuinka hänen oli tullut ikävä Kaijaa, melkein ennenkuin hän oli lähtenyt poiskaan! Kuinka lujasti hän tunsikaan koko ruumiissaan ja sielussaan tytön olevan sidotun häneen!

Hän istahti kirjoituspöytänsä ääreen ja yritti kirjoittaa, mutta ei hän koko päivään päässyt irti näistä säkeistä:

Ja lehdille kirjan
Nyt elämä piirrot
Veripunaiset viskoi,
Mut tyhjät lehdet
Kaikk' irti kiskoi.

2

"To be or not to be —
That is the question." [Ollako vaiko ei —
Kas siinä pulma.]

Pietari Dam seisoi pukuhuoneessansa teatterissa, pyyhkien viimeisiä maalin jälkiä kauniilta kasvoiltaan.

Hän kostutti briljantinilla kiherää tukkaansa ja veti siitä yhden suortuvan otsalleen. Ja sitten hän heitti vielä viimeisen silmäyksen peiliin. Kuvanveistäjä ei olisi ikinä voinut toivoa itselleen parempaa Hamlet-tyypin mallia.

Hän heitti päällystakin ylleen, painoi hatun päähänsä ja riensi portaita alas. Kaija odotteli häntä ulkona ajurin vaunuissa.

– No niin, millaista oli näyttelemiseni tänään? – kysäsi hän heti kuin vaunun ovi oli paiskattu kiinni hänen perässään.

– Hirvittävän ihanaa! – kuiskasi toinen, hyyrityen lähelle häntä.

Lyhtyjen valossa Dam näki, kuinka tytön silmät hehkuivat innostusta. Hän suuteli tyttöä poskelle – se oli pehmoinen kuin untuva. Se muistutti persikaa joka kerta, kuin Dam sen näki.

– Yleisö taputtikin varsin paljon, – virkkoi hän ilmeisellä itsetyytyväisyydellä.

– Taputtiko? Sitä min'en huomannut. Minä olin koko ajan kiinni itse roolissa. Ja mikä puuttui, sen minä seipitin lisää.

– Niin, seipitellä sinä kyllä osaat, – virkkoi Dam hiukan harmissaan.

– Enkö saisi? – Ja Kaija katsahti häneen myhäillen.

– Kyllä niinkin... mutta on tuo kyky sittenkin hiukan vaarallista, – virkkoi hän, tietämättä itsekään, kuinka totta hän puhui. Ellei Kaija olisi seipitellyt lisää siihen, mitä Damilta puuttui, ei hän suinkaan olisi istunut tämän vieressä hänen kihlattuna morsiamenansa.

Vaunut pysähtyivät à Portan kohdalle, ja he astuivat sisään.

– On niin kovin ikävää, että äiti myötäänsä sairastelee: emme nytkään saata syödä illallista kotona, – virkkoi Kaija, ikäänkuin anteeksi pyydellen. – Minun mielestäni à Porta on varsin hauska paikka, – virkkoi toinen, mielihyvällä nähden lukuisain naisten ihastuksella katselevan häntä, heidän astuessaan ruokasalin poikki.

He saivat eri pöydän. Vastapäätä heitä istui muuan näyttelijätär. Hän nyökäytti tuttavallisesti päätänsä Pietari Damille. Kaija huomasi tuon, ja vastenmielinen tunne värähti hänessä.

– Tunnetko sinä häntä lähemmin? – kysyi hän Damilta.

– En. Kuinka niin?

– Hän tervehti niin tuttavallisesti.

– Joutavia! Toverien kesken! Tiedäthän, että toisin kulissien takana kuin ulkopuolella.

– En ymmärrä, miksi, – vastasi Kaija vilpittömään tapaansa. – Näyttelijänkin pitää olla tosi.

"To be, or *not* to be, – that is the question."

Toinen nauroi tytön naiivisuutta ja joi maljan, toivottaen hänelle aikaa voittain suurempaa kokemusta, mutta nähdessään Kaijan käyvän vakavaksi, hän muutti äkkiä puhetapansa ja sanoi lempeimmällä, maireisimmalla äänellään, juuri sillä, joka aina kahlehti Kaijan:

– Sinun pitää opettaa minua tulemaan vilpittömäksi. Mitä minussa parhainta on, se on kasvava ja lisääntyvä, kun saan sinut omakseni. – Ja sitten hän lisäsi kuiskaten:

– Oletko puhunut tänään häistä?

Kaija nyökkäsi.

– Isä arvelee, että keväällä.

Dam tarttui hänen kumpaankin käteensä ja suuteli niitä kiihkeästi.

– Minä olen kuningas onnen lumotussa maassa! – huudahti hän niin kovaa, että Kaijan täytyi panna käsi hänen suulleen, saadakseen hänet vaikenemaan.

Tuommoisena hetkenä oli Peter Dam vastustamaton, ja Kaija näki hänen silmistään, kuinka rakastunut hän on. Onni pyrki pukeutumaan säveleihin tytön huulilla, ääni kävi vienoksi, hänen astuntansa juhlalliseksi. Dam oli ylpeä morsiamestansa, heidän kulkiessaan rinnakkain ulos. Mutta ovella Dam kääntyi ja heitti äskeiselle näyttelijättärelle sormisuukkosen Kaijan seljän takana.

He ottivat jälleen ajurin. Dam seurasi häntä hänen kotiansa. Matkalla he eivät puhuneet muusta kuin "Vastanaineitten pesästä", joksi Dam leikillään sanoi heidän vastaista kotiansa. Kaija oli jo ostellut yhtä ja toista. Ja joka päivä hän oli ostava jotain lisää. Ei hän milloinkaan ennen ollut niin täysin tuntenut iloa siitä, että hän on ainoa lapsi talossa, ja että hänellä on varoja käytettävinsä.

Hän päästi mielikuvituksensa valloilleen. Damin huone laitetaan empire-kuosiin, arkihuone on oleva rokokostiiliä, ei mitään mukailua, vaan todellisia vanhan-aikuisia huonekaluja, jotka tietävät kertoa jotain.

Eikö Dam milloinkaan ollut huomannut, kuinka esimerkiksi vanha kaappi saattaa kertoa kokonaisen suuren historian? – Ei, sitä hän ei todellakaan ollut huomannut. – Ja Kaija nauroi heleätä nauruansa... kyllä sinä sen vielä opit.

– On se kovin ikävää sentään, – sanoi Dam, heidän päästyään tytön kodin portille, – että minä juuri ensi kuussa saan uuden roolin harjoittamisessa niin hirmuisen paljon tekemistä, ett'emme ennätä olla yhdessä kuin vähän aikaa.

Mutta samassa hän kietoi kätensä Kaijan kaulaan, kuiskaten: – Sitä hausempi meidän tulee sittemmin. Hän veti morsiamensa kiihkoisesti puoleensa.

– Minä olen ikävöivä sinua joka silmänräpäys, – sanoi hän.

– Niin saat tehdäkin, – vastasi Kaija. – Mutta taiteen vaatimukset pitää täytettävän; min'en aio milloinkaan astua sen tielle; päinvastoin minä tahdon pitää sitä korkealla sinun edessäsi.

– Niinkuin et olisi tähänkin asti sitä tehnyt! Niinkuin se ei olisi sinun ansiotasi, että minä tänä iltana näyttelin niin hyvin!

Suutelolla sulki Kaija hänen suunsa ja hyppäsi siroasti portista sisään. Mutta Dam avasi portin vielä kerran.

– Missä vihkiäiset? – kysäisi hän ulos illan pimeyteen.

– Pienessä maalaiskirkossa, hyvin, hyvin kaukana.

– Miksikä niin? – Äänessä kuului pettymystä.

– Siks'että olisit oma itsesi. Meidän vihkiäiset eivät saa olla näytelmää, – vastasi tyttö lujasti ja päättävästi.

– Tuommainen maalaiskirkko ja määkivä lukkari... mitä tunnelmaa siinä nyt olisi? – yritti Dam. Mutta tässä kohden oli Kaija taipumaton.

– Minut vihitään niin kaukaisessa nurkassa kuin suinkin voin löytää, – lausui hän. – Eikä siinä saa olla läsnä muita kuin isä ja setä Frans.

Hän oli ennättänyt ensimmäiseen kerrokseen. Siellä hän kumartui kaiteitten yli ja lisäsi kiusoitellen:

– Mutta saathan sinä olla tulemattakin, jos miellyttää. Dam oli näkevinään pimeässä tytön hivusten hohteen ja hänen silmänsä hehkun.

– Velho! – kuiskasi hän ja juoksi portaat kolmella harppauksella ylös. – Veden immyt sinä, salon sinipiika!

Hän kuuli oven sulkeutuvan ja palasi kotia lemmeä julki juopuneena.

3

Ei kenkään lupia liittänyt
Suloatteisin sitovammin
Kuin kaks', jotka rakensi taloansa,
Kuin kaks', jotka saavutti satamansa.

Kaija kulki tavallisella kävelyretkellään setä Fransin kanssa Langenlinjen ja Kastelsvoldenin poikki.

Ja koska Peter Damin myötäensä täytyi olla harjoituksissa, niin olihan aivan luonnollista, että nämä kaksi laittelivat taloa kuntoon.

Ylevä kuosi, yksinkertaiset piirteet vallitsivat noissa huoneissa. Ei niissä ollut rahtuakaan Pietari Damin henkeä; kaikki huokui Hallingien suvun traditioneja.

Setä Frans yllätti itsensä eriskummaisesta erehdyksestä: hän oli laittelevinaan kuntoon kotia itselleen ja Kaijalle. Senvuoksi tuli kaikki, pienimmät yksityisseikatkin, heidän kumpaisenkin mieltä myöten; senvuoksi ei setä Frans kammonnut mitään ponnistusta, saadakseen kaikki niin täydelliseksi kuin mahdollista. Hän juoksi huonekalukaupoissa ja tapisserioissa, hän osti kartiinilistoja, otti oviverhoista mittoja, hän sovitteli sinne tänne nurkkiin pieniä, käytännöllisiä kaappeja ja kävi Kaijan kanssa ostelemassa mattoja ja uutimia. Illoin he istuivat Frans sedän kamarissa, tehden piirustuksia semmoisiin, mitä vielä puuttui. Ja silloin he usein innostuivat työhönsä niin, että heidän tuuheat tukkansa sekaantuivat toisiinsa pöydän yli ja kädet äkkiä kävivät yhteen. Tytön lähdettyä hän silloin välisti puheli:

– Se on mahdotonta, että minä menetän hänet, mahdotonta, että hän menee naimisiin Peter Damin kanssa. Me, *me kaksi*, olemme luodut toisillemme. Ja kun me kaksi olemme yhdessä, silloin ei maailmassa ole mitään paitsi meitä. Kuinka hän saattaa olla niin sokea, ett'ei tuota näe? Dam ei ymmärrä häntä ensinkään, mutta minä ymmärrän, ymmärrän, ennenkuin hän vielä puhuukaan. Eräänä päivänä hän kyllä tulee tänne ja sanoo: "Tuo uusi koti se on laitettu meitä varten, setä Frans! Sinä ja minä, me yksin siinä asumme... Ja yhdessä me sitten menemme sinne eikä ole koko maailmassa oleva kahta sen iloisempaa ihmistä."

Kun setä Frans myöhemmin näitä aikoja ajatteli, tuntui hänestä kuin he olisivat kahden kesken vaeltaneet lumotussa maassa, missä kummallisimmatkin asiat käyvät luonnollisiksi, ja missä satu on suurempi todellisuutta.

Entäs Kaija? Hänen mietteensä olivat niin usealle haaralle hajaantuneet, tunnelmat niin monenlaisia, ett'ei hän milloinkaan saanut niitä kootuiksi. Ei sitä asiata maailmassa, mitä hän ei olisi saattanut sanoa setä Fransille; silloin vaan kuin hän olisi tahtonut puhua Peter Damista, silloin vaan tuntui kuin ei puhe oikein ottaisi sujuakseen. Sitä enemmän hän silloin ajatteli Damia, ymmärsi hänen mielensä jok'ainoasta replikistä, jok'ainoasta hengettömästä esineestä tuossa kodissa, jonka kuntoonpanossa hän niin sanomattoman uutterasti puuhaili. Mutta tuskin hän Pietari Damista koskaan sanaakaan mainitsi. Tämä se saattoi Frans sedän harhaan, – ei niin, että hän olisi luullut tytön olevan irti kaikista velvollisuuksista, vaan niin, että hän oli varmasti tietävinään jotain merkillistä tapahtuvan. Hän odotti odottamistaan sitä, mitä tuleva on... Koko hänen olennostaan heiasteli nuoruuden voimaa ja reippautta, onnellista odotusta, joka pani Kaijan hämmästyään.

– Sinä rakas, vanha setä Frans! – puheli hän ja pelmutti hänen tukkaansa. – Sinä olet käynyt kaksikymmentä vuotta nuoremmaksi, ja sinun satuäänesi on merkillisempi kuin koskaan ennen.

Hänellä oli aina tapana sanoa, että Frans sedän ääni on satuääntä. Jo siitä pitäin, kuin hän pikku tyttönä oli istuskellut hänen sylissään, hän kuunteli aina enemmän hänen ääntään kuin sanojaan. Ja sittemmin hän selitti asian näin: "Satuäänet, näetkös, setä Frans, ne ovat niitä, joitten takana on

hirmuisen paljo... paljo sellaista, mikä ei milloinkaan tule sanotuksi. Niitä ei mitenkään saata olla kuuntelematta. Tuntuu kuin silloin aina aukenisi näkyviin jotain uutta."

Setä Frans löi tavallisesti leikiksi, kun tyttö tuolla tavoin puheli, mutta tänä iltana hän äkkiä kietoi käsivartensa hänen hartiainsa ympäri ja virkkoi: "Sinäpä se olet se satu..."

* * * * *

Tuli häitten aatto-ilta.

Pietari Dam näytteli yhtä isoimmista rooleistaan. Kaijan oli määrä nähdä hänet vasta huomenna vihillä. Pietari Dam oli käynyt hänen luonaan aamupäivällä, oli ollut kiihkoisan lemmekäs, kiihkoisesti syleillyt häntä ja kiivain sanoin pahoitellut sitä, että teatteri oli viimeisten kuukausien kuluessa tuskin ensinkään sallinut hänen olla yhdessä Kaijan kanssa, joka ei hetkeksikään ole poistunut hänen mielestään.

Lämpimin piirtein oli Dam kuvaillut, kuinka hän teatterissakin myötäänsä ikävöitsee morsiantaan, ja kuinka kaikki siellä hankkiutuu ikäänkuin suosion-osoitukseksi Kaijalle. Ja Kaija puolestaan oli pitänyt ilmeisenä väärytenä sitä, ett'ei heillä ole tilaisuutta häiritsemättä nauttia onnestansa. Ei tullut ajatelleeksi kumpikaan, että tämä yhdessäolon puute ennen avioliittoa oli sekä vaarallista että edullista. Kaijalle vaarallista: hän ei tuntenut miestä, jolle hän oli lupautunut; Damille edullista: hän tuli morsiamensa luokse tuommoisena kauneuden ja nuoruuden ilmestyksenä, aina yhtä uutena ja raikkaana. Ei ollut heillä milloinkaan aikaa syvempiin keskusteluihin; Kaija ei päässyt milloinkaan perille, mikä hänessä oli totta, mikä kuorta vain. Kaija eli syvällä lemmen viehättävässä maailmassa, missä kaikki on kirkasta, väririkasta.

Hän oli Frans sedän kanssa pistäynyt vielä viimeisen kerran katsomaan, onko kaikki järjestyksessä. Kaija juoksenteli pehmoisia mattoja myöten, mieliksensä tarkastellen upeita huoneita. Hyräillen hän kulki paikasta toiseen, ikäänkuin hyväillen kaikkea.

– Tuntuu kuin kaikki odotteleisi meitä, – puheli hän. – Tuntuu kuin kaikki vartoi vaan, milloin alkaa askeleita kuulua... Ja kas! – huudahti hän äkkiä. – Tuoss' on ruusuja! Suuria keltaruusuja! Ne ovat sinulta, setä Frans!

Toinen nyökäytti päätään.

– Toin ne tänne tän'aamuna, – virkkoi hän. – Tiesinhän, että sinä pidät niistä.

Tyttö suuteli tuoksuavia teriä, otti kukkalasin molempiin käsiinsä ja asetti sen pienelle pöydälle oven suuhun.

– Nämä ne ensimmäisinä tervehtikööt meitä, – sanoi hän.

Setä Frans istui sohvassa, seuraten häntä silmillään. Myöhemmin, tätä hetkeä muistellessaan, hänestä tuntui kuin hänet silloin olisi vallannut äkillinen mielenhäiriö: hän oli aivan varma siitä, että nyt, nyt Kaija tulee hänen luokseen, painaa poskensa kiinni hänen poskeensa ja virkkaa kaikkein hellimmällä äänellään:

– Kaikki tämä on yksin sinua ja minua varten. Tässä pienessä maailmassa vallitsee meidän henkemme, ja niinpä me kahden vain tässä olemme ja elämme.

Ja hän itse oli ollut sanovinaan:

– Tuon oven me suljemme. Ei meitä monet ovet miellytä kumpaakaan.

Ja Kaija oli heti samaa mieltä:

– Sinä olet oikeassa. Me ripustamme siihen verhot eteen.

Ja heti oli Kaija tuonut sisään pienet tikapuut, joita he tavallisesti olivat käyttäneet, ja ryhtynyt työhön. Setä Frans oli auttanut Kaijaa uskollisesti kuin ennenkin, ja kun verhot oli saatu paikoilleen, he istahtivat sohvaan. Tyttö pani kätensä ristiin syliinsä, katsellen ihastellen ympärilleen.

– Kuinka somaa kaikki! – puheli hän. – Luuletko, että maailmassa kellään on sen somempaa kuin meillä?

Mutta äkkiä kiertyi kyyneleitä hänen silmiinsä.

– Äiti raukka! – virkkoi hän. – Hänhän ei tiedä tästä mitään; hän ei saa milloinkaan nähdä kaikkea tätä... Voi kuinka minun olisi yksinäistä ilman sinua, setä Frans!

Hän otti sedän käden omiinsa, ja lämmin, sähköisä virta sävähti silloin setä Fransin lävitse.
– Nyt hän sen sanoo! – ajatteli hän.

Silloin Kaija kietoi kätensä hänen kaulaansa ja kuiskasi:

– Minä olen niin iloinen siitä, että sinä olet huomenna mukana. Sinähän olet minulle isä sekä äiti ja ystävä ja veli. En voi ajatella onnea, johon sinä et olisi osallinen.

Frans sedän päätä huimasi äkkiä käyneen kankean kalpeiksi. Tuo välittömyys tytön olennossa, tuo hyväilytapa – ne osoittivat Frans sedälle hyvinkin selvästi, ett'ei tytössä ole pienintäkään lemmen tunnetta häntä kohtaan. Hänellähän on vain pelkkä setä Frans, joka oli ollut suuri jo tytön piennä ollessa, ja joka aina on näyttävä vanhalta hänen silmissään, hän kun on seitsemäntoista vuotta vanhempi Kaijaa.

Tyttö huomasi muutoksen hänen kasvoissaan ja säpsähti.

– Ethän vaan tule kipeäksi! – huudahti hän. – Eihän vaan taas se sydän?

Toinen myhähti katkerasti.

– Kyllä se vähän sitä oli, mutta älä ole huolissasi... se meni ohitse.

Kaija muisti, kuinka hän puolikasvuisena tyttönä monasti oli seisonut sedän oven takana, hiljaa kuin hiiri, kuunnellen ja pelvosta vavisten, tietäessään, että sedällä on sydänvika. Sedän tultua ulos ja tiedustellessa, mitä hän siinä tekee, oli tyttönen hyyristynyt häneen ja väräjäväällä äänellä virkkanut:

– Rupesti niin äkkiä pelottamaan, kun luulin, että sinä olet kuollut. Koulussa ne haastaa sellaista, että kellä on sydänvika, se kuolee äkisti. Mutta sinä et saa kuolla ennen minua, setä Frans, et saa, kuulethan.

Sama hätä värisi nytkin äänessä, kun Kaija kumartui hänen ylitsensä.

– Muista, mitä olet minulle luvannut, – rukoili hän, koettaen myhähtää, vaikk'ei se ottanut onnistuakseen. – Sin'et saa kuolla ennen minua.

– Nytpä ei sillä suurta väliä, – vastasi toinen katkerasti. – Sinullahan on ystävä.

– Ei ketään sellaista kuin sinä! – pääsi häneltä ehdottomasti, – ei ketään, jonka menettäminen olisi minulle niin katkeraa kuin sinun.

Vähäinen ilon väre välähti Frans sedän silmissä, mutta sammui pian taas. Kääntyen sitten äkkiä tytön puoleen, hän kysäisi:

– Oletko varma siitä, että hän on sinulle kyllin rakas?

– "Kyllin"... mitä sinä sillä tarkoitat? – virkkoi Kaija vitkastellen.

– Oletko varma, ett'ei sinussa ole mitään sellaista, minkä kanssa olet käynyt välipuheille, ennenkuin annoit sen hänelle?

– Olen, – vastasi toinen nopeasti, vaikka epävarmana helähtikin ääni; sen hän kuuli itsekin, mutta ei voinut ymmärtää, miksi.

– Saattaahan vaatia *liiankin* paljon, – lisäsi Kaija, ikäänkuin liitteenä siihen ajatukseen, joka oli häneltä jäänyt sanoiksi pukematta.

– Ei rakkaudessa! – huudahti setä Frans. – Rakkaudessa ei parhainkaan ole kyllin hyvä. Katsos tätä.

Hän irroitti sormuksen kellojensa peristä.

– Tämä oli äiti vainajalla aina sormessaan, – virkkoi hän. – Minä otin sen hänen ryppyisestä kädestään, kun hän makasi arkussansa. Sisällä siinä lukee: "Vaadi kaikki. Anna kaikki." Tätä tunnuslausetta olen elämässäni aina koettanut toteuttaa. Se se personallisuutta suorana kannattaa. Älä tilassa tukalimmassakaan tyydy vähempään kuin siihen, mikä parhainta on. Älä kalliimmassakaan uhrauksessa tyydy vähempään kuin siihen, mikä suurinta on.

Hän kumartui äkisti tytön puoleen ja painoi sormuksen hänen sormeensa.

– Minä annan sen sinulle tämän illan muistoksi.

Tytöstä tuntui – hän ei itsekään tiennyt, miksi, – kuin olisi tuossa palanen jäähyväisiä. Kyyneleitä alkoi hillittömästi tipahdella hänen syliinsä.

– Setä Frans! – kuiskasi hän. – Näemmehän toisiamme joka päivä, niinkuin tähänkin asti?

– En tiedä, – virkkoi toinen ja yritti nousta, mutta huomattessaan tytön luovan häneen kyyneliset silmänsä, hän painoi kiihkoisasti hänen päänsä rintaansa vasten ja lisäsi:

– Kyllä, kyllä vainenkin. Me kaksi... emmehän me saata olla toisiamme vailla.

Hetken he olivat ääneti ja nousivat sitten ylös, ikäänkuin hiljaisesta suostumuksesta, sammuttivat lampun ja läksivät ulos.

Ovi paiskautui kiinni heidän jälkeensä, ja silloin valtasi Frans sedän äkkiä omituinen kodittomuuden tunne.

Siinä hän seiso, sydän täynnään rakkautta, suljettuna ulos sieltä, missä onni asuu... Toinen oli siellä nyt omakseen ottanut sen sijan joka aina oli ollut ja vieläkin on ja iät kaiket on oleva hänen omansa...!

4

Kun kellot soi,
Vihille vieden heitä,
Jotk' yhteen lujat lemmet liitti täällä,
Ne usein, oi,
Soi riemun säveleitä,
Kuin kutsuis karkeloihin kukkain päällä.

Mut tarkkahan
Jos niitä kuulet milloin,
Ne vakavuutta elon soinnelmoivat,
Ja vakaamman
Ne lausuu sanan silloin
Kuin ilosoitot koskaan virkkaa voivat.

Kaukana lounaisessa Seelannissa, pienessä maalaiskirkossa, minkä Kaija oli valinnut vihkimäpaikaksi, paistoi rauhallinen aurinko valkoisiksi rapattuihin seiniin, puikahtaen silloin tällöin vanhain hautakivien halkeamiin lattiassa.

Oli yksi noita kevään-omaisia päiviä, joita maaliskuu välisti tarjoaa. Ensimmäiset leivoset lauloivat ilmassa kilpaa kirkonkellojen kanssa; ylt' ympärillä tasaisilla vainioilla rehoitti vehreä, mehevä oras; lumikinoksia kimmelsi ojain varsilla. – Vanha pappi seisoi sakastin ovella, nojaten kyynäspäällään alttarin kehykseen ja odotellen morsiusparia. Kuorin ikkunasta paistoi päivä leveänä, lämpimänä juovana alas hänen valkoisille hivuksilleen.

Ei ole maan päällä mitään niin herttaista kuin tuommoinen valkohapsinen, vanha maalaispappi. En tarkoita sellaisia, jotka ovat omaa mukavuuttansa hoitaneet ja kulkeneet maailman läpi, huulillaan tuommoinen puhelias seuraelämän hymy, joka panee naiivit ihmiset luulemaan heidän saaneen jotain aikaan, – enkä niitäkään, jotka nuoruudessaan vaelsivat kokouksesta kokoukseen ja luulivat ihmissielun joutuneen kadotukseen joka kerta kuin he eivät saaneet puhua, – enkä niitäkään, joilla miehuutensa päivinä on ollut semmoinen hoppu muita tuomitessaan, ett'eivät ole muistaneet itseänsä tuomitakaan, ja joilla vanhuudessaan on ankara piirre suun ympärillä todistamassa, ett'ei ainakaan rakkaus ole heitä vanhentanut. En, vaan minä tarkoitan hiljaisia maassa, niitä, jotka kuoltuansa elävät kansan muistossa sentähden, että heillä oli vanhoilla päivillään yllään tuo rauhallisuuden loisto, jota ei kukaan voi vastustaa, – sentähden, että heillä oli niin lempeät silmät ja niin pehmoiset kädet, – sentähden, että heidän uskonsa oli niin luja ja heidän ajatuksensa niin sääliä täynnään. Heissä toteutuu se, – "ett'eivät he elä maailman *kanssa*, eivätkä *ulkona* maailmasta, vaan *maailmassa*", sillä ei mikään ole heille vierasta, mikä inhimillistä on.

Vanha pappi, jota päivä tuossa valaisi, oli juuri yksi noita hiljaisia maassa.

Hänellä oli ollut ahdistusten aikoja hänelläkin. Hän oli tullut vilkasliikkeisestä seudusta Juutinmaalta. Siellä oli kansa rakastanut ja ymmärtänyt häntä; kirkko oli aina ollut täpö täynnään; hänen luokseen oli tullut kansaa peninkulmain päästä. – Sieltä hän oli tullut Seelannin hidasmielisen väestön keskuuteen, missä hänen ainaisena kuulijakuntanansa oli aptekkarin rouva kahden tyttärensä kanssa ja kolme muijaa vaivaistalosta.

– Äiti, – sanoi hän pienelle, kalpealle vaimollensa, – tällainen nöyryytys oli minulle kaiketi tarpeen. Kovin minä jo olinkin ruvennut tulemaan muotiin tuolla ylämaassa. Hullusti käy aina, kun pappi alkaa ylpeillä seurakunnastaan.

– Nyt ei sinulla ainakaan ole ylpeilemisen syytä, – virkkoi rouva, tarkoittaen tyhjiä penkkejä ja kuutta kuulijaa.

Mutta verkkaan ja varmasti hän teki uutterata työtä, ja neljäntoista vuoden perästä oli kuuden kuulijan sijassa satoja.

Kerran, ensimmäisinä sunnuntaina täällä, hän oli kirkkoon mennessään nähnyt pappilan läheisellä pellolla talonpojan kyntämässä.

– Kas, sinä kynät tänään? – sanoi hän miehelle.

– Kynnän, – vastasi toinen lyhyesti.

Pappi nyökäytti pari kertaa päätänsä, ikäänkuin omissa mietteissään.

– Niin, niin, – puhui hän sitten – parempi vainenkin on mennä pelloilleen ja ajatella Herraa Jumalaa siellä kuin istua Herran huoneessa ja ajatella siellä peltojaan.

Talonpoika katsoi hänen jälkeensä, hänen astuessaan edelleen, mutta ensi pyhänä hän istui kirkossa. Aikaa voittain tuli yhä useampia. Kovin kävi ihmisten ihmeeksi sinä sunnuntaina, kun seudun lääkärikin asettui penkkiinsä saarnatuolin juurella. Pastori ja hän olivat kohdanneet toisensa sairaan luona. Lääkäri oli tavallisella avomielisyydellään sanonut, että se on aivan yhdentekevä, puhutteleeko sairas pappia vai ei, sillä ei kristin-usko osaa opettaa ihmisille sen enempää kuin elämäkään. Pappi oli ollut hetken aikaa vaiti, mutta oli laskenut sitten kätensä lääkärin olalle ja kysäissyt:

– Osaako elämä opettaa ihmisiä kuolemaankin ilomielin?

– Ei; se olisi liikaa vaatimusta, – naurahti tohtori.

– Kristin-usko osaa.

Tohtori ei ollut vastannut mitään. Hän oli vain avannut oven, avannut selkoseljälleen – sairaan huoneeseen. Seuraavana sunnuntaina hän oli tullut kirkkoon ja tuli jonkun ajan perästä uudelleen.

* * * * *

Umpinaiset vaunut pysähtyivät pienen kirkon eteen. Suntio tornissa lakkasi soittamasta kelloa ja katseli nyt luukustaan uteliaana tulijoita. Morsian, matkapuvussa, astui isänsä taluttamana; heidän takanansa kulki kaksi herraa, joilla ei näkynyt olevan vähintäkään tekemistä keskenänsä, mutta jotka kumminkin seurasivat edellisiä. Vieraitten astuttua kirkkoon, alkoivat vanhan-aikuiset kamariurut soida, ja alttarilla odotti heitä vanha pastori.

Pietari Dam tunsu liikutusta jo ensimmäisistä sävelistä, ja joka kerta kuin hän katsahti morsiamensa, kiertyi hänelle vedet silmiin.

Paikka, ympäristö, hetken vakavuus – ne ne saivat hänet kyynelöimään. Hän oli herkkä liikutuksille. Siinä hän oli samallainen kuin useimmat näyttelijät: helposti hän sai tunteet muissa valloille, ja helposti hän niitten valtaan itsekkin joutui. Ja liikutus loi häneen varsin miellyttävän asun.

Kaija heitti Frans setään silmäyksen, ikäänkuin sanoakseen: "Näetkös, kuinka soma hän on! Ja niin hyvä!" Mutta setä Frans katseli kaikkialle muuante, ei vaan häneen. Hän katseli raaputuksia seinäin iskoksissa ja kastemaljan kiviveistoksia. Hän vaipui kokonaan tarkastelemaan kahta hautakiveä aivan jalkainsa juuressa. Vihdoin hänen katseensa pysähtyi pappiin. Hetken aikaa häntä silmäiltyään, hän nyökäytti päätään, ikäänkuin olisi tahtonut sanoa: "Mies miellyttää minua". Yleensä Frans setä ei välittänyt papeista. Hän oli kierkegaardilainen ja oikein kammosi muodollista kristin-oppia.

Harvoin, tuskin milloinkaan hän jalkaansa kirkkoon astui, mutta kotona oli hänellä kirjoituspöydän yläpuolella krucifiksi ja sen kohdalla kaikki Sören Kierkegaardin teokset paksuissa, ruskeissa nahkasiteissä. Siellä hän jumalanpalveluksiansa piti.

Virsi päättyi, ja morsiuspari astui alttarin eteen. Vanha pappi seisoi alttarilla, katsellen heitä lempeillä silmillään.

Hän ei voinut oikein nähdä morsiamen silmiä. Hän otti hetkeksi silmälasinsa pois ja pyhki niitä nenäliinallansa, paremmin nähdäkseen.

Mutta Kaijan katsetta hän ei kohdannut. Morsiamen silmät etsivät setä Fransia, joka istui parin kyynärän päässä hänestä sivulle päin: miks'ei hän edes kertaakaan nosta silmiänsä? Eikö hänellä ole edes yhtäkään katsetta Kaijalle?

Kaijasta tuntui kuin pitäisi tässä tehdä jotain, saadakseen hänet luomaan silmänsä ylös. Mutta setä Frans oli heti virren jälkeen nojautunut penkissä kyynäspäillään polviinsa ja kätkenyt kasvot käsiinsä. Hän ei edes kertaakaan nostanut päätään puheen aikana. Tuo yksinäisyyden ja surun leima, joka heisti koko hänen personassaan, – se sai Kaijan äkkiä säpsähtämään, ja salamana sävähti hänessä nyt: *Sinuahan* hän suree!.. Tuo seitsentoista vuoden iän-erotus, joka tähän saakka oli tehnyt heidän keskinäiset välinsä niin kokonaan toverillisiksi, – se katosi kerrassaan hänen tajunnastaan, ja jäljellä oli vaan mies, johon hän oli luottanut, ja joka häneen oli luottanut. Mitä minä oikeastaan olen tähän saakka antanut Pietari Damille, ja mitä olen häneltä saanut? Löyhiä sanoja vaan ja rakastuneitten ajatuksia!

Kaijasta tuntui, Pietari Damia ajatellessaan, ett'ei hän oikeastaan tunne sulhastansa ensinkään. Hänestä tuntui, kuin olisi hän ollut niinuskoton Frans setää kohtaan. Salaman nopeudella singahteli nyt hänen mielessään muistoja rakkaudesta, jota oli kasaantunut häntä, tyttö raukkaa, kohtaan, vuodesta vuoteen, päivästä päivään, ilmeten tuhansissa pikku piirteissä, jotka he kahden vain tunsivat... pitkiä kävelymatkoja yhdessä, pieniä, hienoaistisia, yhteisiä huomioita... syviä, vakavia keskusteluja...

Kaijasta tuntui kuin pitäisi hänen huutaa "setä Frans!" kautta koko kirkon, saadakseen hänet pysäyttämään tämän toimituksen niin kauan kuin vielä aikaa on. Mutta huulet olivat kuin lukitut. Ja setä Frans tuolla – hän ei liikahdakaan hänen katseestaan... ei vavahdustakaan noissa yhteenpuristetuissa sormissa...

– Minä kysyn sinulta, Kaija Halling...

Kaija säpsähti ja tunsu kalpenevansa huuliaan myöten. Tutkistellen tarkasteli häntä vannan pastorin silmä, ja Kaija huomasi hänen ikäänkuin tahallaan vitkastelevan, antaakseen hänelle aikaa vastaamiseen. Melkein koneen-omaisesti siirsi Kaija katseensa Frans sedästä Pietari Damiin, jonka somia, liikutuksesta vavahtelevia kasvoja aurinko parhaillaan valaisi. Ja äkkiä tuntui hänestä kuin kaikki nuo äskeiset ajatukset olisivat olleet sekavata unta vain. Pietari Dam oli itse nuoruus! Pietari Dam oli itse kauneus! Häntäkö setä Frans lienee tarkoittanut, sanoessaan: "Rakkaudessa et saa tyytyä muuhun kuin siihen, mikä parhainta on", – sitä ei Kaija tiennyt, mutta – kaiketi juuri häntä.

Ja hän teki, mitä niin moni nainen oli tehnyt ennen häntä, ja mitä niin moni nainen on tekevä hänen jälkeensäkin: hän teki syntiä sitä vastaan, mikä ihmisen persoonallisuudessa tosinta on: hän kävi välipuheille sen kanssa, mitä hänessä syvintä ja parhainta oli...

Vihkimisen jälkeen vanha pastori astui alttarilta alas onnittelemaan. Osan-ottavasti hän tiedusti Frans sedältä, jonka kalpeuden hän oli huomannut, oliko hän voinut pahoin toimituksen aikana. Hän puristi kohteliaasti tukkukauppiaan kättä ja tervehti ystävällisesti morsianta. Mutta Pietari Damin käsiä hän piteli kauan aikaa omissaan ja lausui hänelle monta toivotusta elämään ja taiteen palvelukseen. Pietari Dam oli nähtävästikin voittanut puoleensa vanhan pastorin sydämen.

Setä Frans seisoi heidän takanaan, tarkastellen heitä, hieno, ivallinen hymy huulillaan. Hän kuuli Pietari Damin vakuuttavan, ett'ei hän ikinä unohda tätä päivää ja täällä kuulemiansa sanoja, ja hän kuuli pastorin lausuvan sydämellisen ilonsa siitä, että hän huomaa niin paljon todellista tunnetta ja vakavata asiain käsitystä nuoressa miehessä, jonka elämä pakostakin on niin hajanaista kuin hänen. Pietari Dam uskoi tällä hetkellä lujasti itsekin liikutustaan, se oli sikäli vilpitöntä, että hän todellakin tunsu sitä; kuinka kauan sitä on kestävä – sitä hän ei ottanut taatakseen. Yhä uudestaan ja uudestaan hän vakuutteli mitä lämpimimmin: "Kiitos, rakas herra pastori! Sydämellinen kiitos!" – Setä Frans yskäisi niin kovaa, että Pietari Dam heti kohta vaikenä. Ja sitten setä Frans ojensi ystävällisesti kätensä vanhalle pastorille. Ei hän mitäkään sanonut, mutta itsekseen hän mietti: "Kuinka minua miellyttää sinussa tuo sinun lapsellisuutesi, sinun herttainen hyväsydämisyytesi ja sinun suuri, liikuttava luottavaisuutesi!"

Urkuri sulki urut ja kiiruhti alas. Hän pysähtyi kirkon avonaisten ovien suuhun ja katseli siitä, kuinka morsiuspari nousi vaunuihin, joissa heidän oli määrä lähteä asemalle.

Vanha pastori seisoj vaunun-ovella ja nosti hattuansa jäähyväisiksi. Aurinko heitti säteitänjä hänen hopeisiin hapsiinsa, ja kirkonkellot soivat... nuo kummalliset kellot, joitten sävelissä asuu iloa ja surua... tuskaa ja toivoa... paljon päivänpaistetta ja paljon katkeraa pettymystä...

5

Kun toisensa kerran löytää kaks',
Majan laittaa he lujan, paraan.
Ja laulain venhettä soutaa kaks',
Sillä yksi jäis melan varaan.

Nuorikot palasivat samana iltana kaupunkiin, omaan kotiinsa, ja siellä he viettivät kuherruskautensa.

Pietari Dam ei ollut milloinkaan esiintynyt niin edulliselta puolen kuin näinä aikoina, jolloin hänen kasvonsa olivat pelkkää päivänpaistetta. Paras osa hänen luonteessaan, lapsellinen herttaisuus, oli hetkeksi saanut ylivallan ja syrjään sysännyt karkean aistillisuuden, mikä muutoin oli hänessä huomattavana puolena. Hän oli tullut ikäänkuin puhtaampaan ilmaan. Nuo rauhalliset hetket, jotka hän sai viettää yhdessä Kaijan kanssa, tuo hänen oloillensa niin loistava koti, jota hänellä oli oikeus sanoa omaksensa – ne tekivät häneen lauhean vaikutuksen. Ja hän oli korviaan myöten rakastunut nuoreen vaimoonsa. Ei ollut sanaa niin kaunista, jota hän ei olisi vaimollensa lausunut, ei kukkaa niin ihanata, jota hän ei olisi hänelle kantanut. Pöydässä kun vastatusten istuivat, sattui usein, että hän pani veitsensä ja kahvelinsa syrjään ja aivan ihastuksissaan katseli vaimoansa. Illoin piti Kaijan laulella hänelle tuntimäärin, mutta Dam ei kuunnellut musikkia, hän katseli vaan koko ajan Kaijan kasvoja. Hän laittoi aina niin, että valo lankesi niihin punaisen varjostimen kautta. – Minua miellyttää katsella sinun niskaasi tuossa valossa, – puheli hän, – se on todellista taidenautintoa.

Kaija ei olisi ollut nainen, ellei tällainen jumaloiminen olisi tehnyt vaikutustaan häneen. Ja niin hän elikin avioliittonsa ensimmäiset kuukaudet, lujasti uskoen onneensa ja lekotellen sen auringon lämmittävissä säteissä, jonka Dam aina pani paistamaan häneen.

Pietari Damin ollessa teatterissa, hän hääri kotonaan kukkastensa kanssa, kulkien huoneesta huoneeseen. Ulos hän ei hennonnut lähteä milloinkaan. Hän saattoi seisoa yhdessä kohden ja katsella ympärilleen noissa suojissa, jotka olivat hänen ja hänen miehensä, hän rakasti jok'ainoata huonekalua, mutta välisti hän yllätti itsensä siitä, että ajatteli esineitä enemmän kuin häntä. Hänessä oli syttynyt melkein intohimoinen rakkaus kotia kohtaan. Silitellessään poimuja tuossa tai tässä oviverhossa, minkä he Frans sedän kanssa suurella vaivalla olivat saaneet ripustetuksi, tapahtui välisti, että hänet valtasi kova levottomuus, ajattelemisen kammo... Viime aikoina hän ylipäänsä ei ollut ajatellut mitään, sen hän tunsikin hyvin. "Elää vaan, elää, ei ajatella!" niinhän Pietari Dam oli sanonut. Elämä se nyt piteli häntä käsissään. Muistellessaan, mitä kiusauksia hänellä oli ollut alttarin edessä, hänen täytyi myhähtää: Frans setähän oli koko ajan istunut penkissään tyynenä ja levollisena, sillä välin kuin hän itse oli ihan menehtyä tuskasta. Mennä naimisiin Frans sedän kanssa, sehän olisi ollut entisen elämän jatkamista, mutta tämä oli jotain uutta, niitä elämäkokemuksia, joita hän aina oli ikävöinyt.

– Piirrä, piirrä, elon armaan käsi! – niin hän hyräili, riennellessään huoneesta huoneeseen.

Näinä aikoina hän pysytteli erillään Frans sedästä, miksi – sitä hän ei itsekään osannut selittää. Hän punastui aina, kohdattuinaan sedän katseen, ja tuo oli harmillista: eihän hänellä ole mitään häpeämisen syytä.

Kuukausi häitten jälkeen hän oli kutsunut Frans sedän heille päivälliselle. Ei hän nyt tapansa mukaan rientänyt sedän kaulaan, ja nähtävästikin tuo pahoitti sedän mieltä; hän huomasi sen pienestä juonteesta suupielissä. Setä Frans ei kumminkaan virkkanut mitään. Tyynesti hän astui Kaijan perässä arkihuoneeseen ja istahti lähimmän akkunaa ääreen.

Omituista, ett'ei setä Frans kertaakaan silmäissyt ympärilleen suojissa. Joko hän katsoi puhuttelevansa tai loi silmänsä ulos ikkunasta. Kaijan olisi niin monasti tehnyt mieli sanoa: "Eikö tuo tuossa ole kaunis kapine? Ja tuo? Ja tuo?.." Mutta miten lieneekään – sanomatta se vaan jäi.

Päivällispöydässä oli setä Frans esittänyt nuorikkojen maljan ja nyökäyttänyt päätä rouvalle, hymyillen kuin ennenkin, mutta äkkiä oli hänelle kiertynyt kyyneleitä silmiin, niin että hänen oli täytynyt kumartua lautasensa yli, jott'ei kukaan huomaisi. Illalla oli Pietan Dam tapansa mukaan pyytännyt Kaijaa laulamaan. Mutta silloin oli Kaija siirtänyt punaisen lampun pois, sanoen sen häiritsevän häntä ja tahtovansa kernaammin soitella puolihämärässä. Sen jälkeisinä päivinä hän ei mitenkään voinut ymmärtää, miksikä hänet siinä silmänräpäyksessä oli vallannut sellainen raskasmielisyys... Syynä oli kaiketikin ollut se, että Frans setä oli istunut hänen takanansa, käsi silmillään... eihän Kaija ollut kääntynyt häneen päin, mutta hän tiesi sedän istuvan sellaisessa asennossa.

Hän oli ensin laulanut yhden niitä lauluja, joita hän useimmin oli hyräillyt:

Kun toisensa kerran löytää kaks',
Majan laittaa he lujan, paraan.
Ja laulain venhettä soutaa kaks',
Sillä yks jäis melan varaan.

Mutta äkkiä hän oli päästänyt nuottilehden luiskahtamaan alas ja vaipunut mietteisin.

Onnellinen hän oli tuntenut olevansa näinä viikkoina. Joka päivä oli ollut kuin uutta juhlaa hänelle ja Pietari Damille, mutta kaiken tämän ohella hän oli kaivannut "laulua venheessä". Oli silmänräpäyksiä, jolloin hän oli selvään tuntenut olevansa pelkän melan varassa, *nyt*, enemmän kuin koskaan ennen. Tuo hetken tunnelma oli ollut niin valtava, että hän oli päättänyt, maksoi mitä maksoi, reväistä itsensä irti siitä. Ja niin hän äkkiä oli ruvennut laulamaan kaikkein iloisimpia laulujansa, saadakseen mielensä taas reippaammaksi. Hän oli noussut sitten ja oli juuri ollut sulkemaisillaan pianon, kun setä Frans oli sanonut hiljaisella äänellään – ja Kaijasta oli tuntunut, kuin olisivat sanat kohdanneet häntä tuolta kaukaa pimeästä – :

– Nyt sinä olet laulanut niin paljon muille. Laulahan hiukan minullekin.

Ja silloin oli Kaija laulanut nämä kaksi pikku värssyä:

Mit' on elo enimmin?
Murhetta!
Mit' on ydin useimmin?
Murhetta!

Mit' on "hyvät kadottaa"?
Voittoa!
Mit' on "pahat kukistaa"?
Voittoa!

Mutta sittemmin hän oli päättänyt, ett'ei hän pitkään aikaan kutsu Frans setää heille päivälliselle. Kaija oli aina iloinen, milloin setä Fransia ei ollut näkyvissä, mutta joka kerta kuin tämä tuli, valtasi hänet selittämätön levottomuus. Oli kuin aurinko olisi käynyt pilveen.

Pietari Dam antoi hänelle kerran tietämättänsäkin selityksen tuohon.

– Kummallinen mies tuo setä Frans, – virkkoi hän.

– Tuntuu kuin hän pakottaisi ihmistä ajattelemaan.

– Sinä olet oikeassa, – virkkoi Kaija, ja Dam näki hänen kasvoistaan, kuinka syvästi hän sen tuntee.

– Hassutuksia! – jatkoi Dam reippaasti. – Kun on nuori, sellainen kuin sinä ja minä, silloin pitää elää eikä ajatella!.. Emmekä me ajattelekaan. Vai kuinka?

Mutta sitä hänen ei olisi pitänyt sanoa.

– Niin, emme ajattelekaan, – lausui Kaija, hiljaa pujotteleiden hänen sylistään. – Me elämme keskenämme kuin suuret lapset. Milloin sinä et kerro teatterijuttuja, silloin me haastelemme rakkaudesta, ja kun emme rakkaudesta puhele, silloin sinä kerrot teatterijuttuja.

– Niinkuin ei lasten elämä olisi kaikkein onnellisinta! – lausui Pietari Dam, edes jotain sanoakseen.

Mutta Kaijaan iski tuskallinen aavistus, ett'ei Pietari Dam kykene hänen kanssaan muunlaista elämää viettämään.

Kerran, Frans sedän ollessa heillä, istui Kaija hiljaa, salaa tarkastellen häntä. Tuntui kuin hänestä olisi tullut entistänsä suurempi mies. Hän oli saanut osansa elämän arkipuvusta hänkin: elämä oli leikannut sen hänelle pienissä, kapeissa kaistaleissa, mutta kun häntä suru kohtasi, silloin näytti kuin eivät hänen pukunsa olisikaan ommeltu, vaan ylhäältä alas kudottu, sillä ei mikään ihmistä niin jalosta kuin suru. Setä Frans oli aina arvostellut itseänsä vähäiseksi, ja aina ponnistellut voimiansa äärimpiin asti. Hän oli niitä lujan personallisuuden ihmisiä, jotka rohkenevat tunnustaa ihanteitansa omikseen. Sellaiset ne huipulle saakka pääsevät, viimeisen ja korkeimman päämäärän saavuttavat. Pietari Damilla ei koskaan ollut silmää näkemään omaa vähäpätöisyyttänsä; siksipä hän ei koskaan huipulle saakka päässyt.

6

"Glück auf!"

[Onneksi olkoon!]

Näytäntökauden päätyttyä, nuorikot muuttivat maalle. He vuokrasivat itselleen pienen asunnon Espergaerdessä ja viettivät siellä koko kesän.

Setä Frans toteutti jo kauan tekeillä olleen suunnitelman: hän matkusti Tyroliin ja Pohjois-Italiaan ja oli koko kesäloman siellä. Ei hän sitä sentähden tehnyt, että olisi hetkeksikään luullut voivansa lähteä ajatuksiansa karkuun, vaan siksi, että hän sillä tapaa ainakin pääsi näkemästä Kaijaa yhdessä Pietari Damin kanssa. Tämä näky se oli päivästä päivään käynyt hänelle yhä tuskallisemmaksi, sillä hän ei voinut sietää sitä ylimielistä, julkeata tapaa, jolla Pietari Dam kohteli nuorta vaimoansa. Setä Frans ei osannut sanoa, huomanneeko Kaija hilpeytensä käyneen yhä enemmän pakotetuksi, haastelunsa yhä enemmän teennäiseksi, mutta itse hän ei pettynyt: ei ollut sitä väärää heläystä Kaijan äänessä, joka olisi hänen korvansa ohitse suhahtanut.

Tuo alituinen taistelu omien tunteittensa masentamisessa oli heikontanut setä Fransin: kasvot olivat käyneet laihemmiksi, silmät suuremmiksi. Kaija tiedusti kerran, eikö hän voi oikein hyvin. Toinen vastasi, ett'ei häntä vaivaa mikään; hän luulee, että matkustaminen tekisi hänen hyvää. Tuon kuultuansa, Kaija hengitti helpommin. Setä Frans näki sen, ja se koski häneen kipeästi. Hän ei ymmärtänyt, että taistelu oli alkanut Kaijassakin, kovin taistelu, mikä ihmisen osaksi maan päällä saattaa tulla, taistelemisen irti siitä, jota rakastaa. Setä Frans lähti matkalle, sanomatta hänelle jäähyväisiä; lähetti vain pari sanaa avonaisella kortilla.

Frans sedän poissaolo vaikutti Kaijaan vapahduksen tavoin. Hän ei *tahtonut* antaa perää kalvavalle ikävälle, joka hänen sydämensä täytti, hän *tahtoi* olla onnellinen Peter Damin kanssa. Hän kohdisti kaiken hellyytensä, kaiken intoisan alttiutensa mieheensä, sulkien silmänsä hänen sielun-elämänsä tyhjyydeltä, hänen tunteittensa pintapuolisuudelta. Uskomattomilla ponnistuksilla hän pakottautui siihen lemmenhuumauksen tilaan, mihin hän oli joutunut silloin kuin ensi kertaa oli nähnyt Damin solakan vartalon ja somat, eloisat kasvot. Hätäilevän innokkaasti hän kiintyi jok'ainoaan hänestä saamaansa kauneuden vaikutelmaan ja koetti täyttää hänen pienimmätkin mielihalunsa sellaisella ponnistetulla kiihkolla, että yksin Pietari Damin puutteellinen psykologinen aisti saattoi olla siitä hämmästyttämättä.

Pietari Damin oli erinomaisen hyvä olla tämän hellyyden vaalimana, mutta se ei saanut hänen luonteensa parhaimpia ominaisuuksia oraille; päinvastoin se loi esille sen raakoja puolia. Hänen menettelynsä alkoi olla silmitöntä. Hän luuli, että hänellä on rajaton valta vaimonsa yli, ja senvuoksi hän ei häikäillyt tekemästä mitä vaan suvaisi. Hän tuli ja meni mielin määrin ja viipyi usein myöhään kotoa poissa. Kaija ei milloinkaan tiedustellut, missä hän oli käynyt. Niin sanomattomasti hän pelkäsi menettävänsä viimeisenkin tuen jalkainsa alta.

Hän taisteli kuin henkensä edestä, pakottaakseen itseänsä pitämään Pietari Damista sellaisena kuin hän on, täynnä jokapäiväisiä fraaseja ja tanskalaista suopeutta, keveitä tunnelmia ja vajanaista syvämielisyyttä, miehenä, joka ei ajattele kuin omaa itseänsä, mutta joka saattaa olla viehättäväkin milloin vaan tahtoo. Lopulta alkoivat fraasit tuntua Kaijasta liian ontoilta ja silmittömyys liian loukkaavalta, ja setä Frans, tavatessaan Kaijan syksymmällä, huomasi kummakseen hänessä suuren muutoksen. Näytti kuin Kaija olisi väsynyt taistelussa, menettänyt siinä kaiken voimansa.

Talvella hän reipastui jälleen. Pietari Damilla oli suuri rooli esitettävänä teatterissa, ja tämä tehtävä veti häneltä kaiken huomion puoleensa. Hän harjoitteli osaansa monasti päivässä Kaijan kuullen, aina vakuutettuna hänen vilkkaasta harrastuksestansa. Kaija oikaisi ja ohjasi, muodosteli, tasoitteli, innostutti. Ja hän imeytyi niin kokonaan ohjaustoimeensa, että unohti kaikki ympärillään.

Oli aikoja, jolloin hän Damin näyttelemisestä joutui siinä määrin haltijoihinsa, että Dam sai takaisin koko entisen valtansa hänen ylitseen.

Premierissä istui Kaija aivan näyttämön laidassa, jännityksellä seuraten häntä silmillään siitä hetkestä asti, jolloin hän astui sisään.

Noissa myrskyisissä suostumushuudoissa, jotka puhkesivat esiin hänen ensimmäisen suuren replikkinsä jälkeen, oli jotain huumaavaa Kaijallekin.

Mutta sitten hänen katseensa selkeni pirteäksi jälleen. Hän kumartui näyttämön puoleen ja tarkasti miestänsä. Hän kiintyi jok'ainoaan vääraan heläykseen hänen äänessään, hän tarkkasi jok'ainoata vääran paatoksen vivaustakin lausunnossa.

Ja kun Pietari Dam palasi kotia, suuri laakeriseppele käsivarrellaan ja täynnään tyydytetyn turhamaisuuden loistoa, silloin ei Kaija saattanut olla sanomatta:

– Paremmin sinä näyttelit täällä kotona; täällä sinä olit todellisempi.

Mutta Pietari Dam ei sietänyt arvostelua, kaikista vähimmin tänä iltana, jolloin hän oli ollut suuren melun esineenä. Hän tiuskasi vastaan pari kiivasta sanaa, jotka eivät kaikki olleet juuri hienoimmin valituita, sieppasi vihdoon hattunsa ja läksi ulos, hyvästiäkään sanomatta.

Kummallisen yksinäiseltä tuntui Kaijasta, hänen mentyään. Hän oli pahoillansa siitä, ett'ei ollut voinut kohdella miestänsä kuin suurta lasta, jommoinen hän todella on.

– Miksikä mä aina vaadinkaan häneltä enemmän kuin hän voi antaa? – ajatteli hän, puristaen kädet kokoon syliinsä. – Pitäisihän minun tietämän, että menin naimisiin lapsen kanssa.

Hän myhähti, ja silloin hänen kasvoilleen lensi ilme, joka paljon muistutti setä Fransia.

Samassa soi ovikello. Hän meni aukaisemaan. Ulkona seisoi setä Frans, kädessään komea vihko keltaisia ruusuja.

– Tulin onnittelemaan, – sanoi hän, antaen vihkon Kaijalle. – Sinun miehellesihän oli tänään suuren voiton päivä.

– Niin, eikös ollut? – vastasi toinen, kätkien kasvonsa ruusuihin.

– Mutta missä hän on?

Frans setä vilkaisi avonaisen oven kautta arkihuoneeseen.

– Hän suuttui ja läksi ulos.

Kaija kumartui, hiukan myhähtäen, ja nosti laakeriseppeleen, jonka Pietari Dam oli viskannut lattialle.

– Pietarin on niin vaikea sietää kritikkiä, – lisäsi hän sitten säälien.

– Ja sinä kenties olit liian ankara hänelle, hänen palatessaan kotia, suosioista huumauneena? – virkkoi setä piloillaan.

Kaija näki Frans sedän hyväntahtoisen hymyn, ja silloin nousi hänelle vedet silmiin.

– Niin olinkin, – sanoi hän, – mutta se on auttamattomissa nyt.

– Eikö mitä! – virkkoi setä Frans reippaasti. – Minä lähdän hakemaan häntä.

Ja samassa hän jo pyörähti kantapäillään ja astui portaita alas. Kaija jäi hetkeksi aikaa seisomaan laakeriseppele toisessa kädessä ja kukkaset toisessa. Sitten hän laski seppeleen pianolle, kävi vesilasin ja pani ruusut siihen, yksitellen. Verkalleen ja huolellisesti hän niitä siihen sovitteli. Sitten hän istahti lähinnä eteistä olevalle tuolille, jännityksellä kuunnellen jok'ainoata ääntä portailta. Kukkalasia hän piteli kädessään, kumartuen tuon tuostakin sen puoleen ja pyyhkäisten poskeansa sen sulkkuisia lehtiä vasten. Kuinka usein hän, näin hän mietiskeli, ennen vanhaan, milloin oikein tahtoi hyväillä Frans setää, oli pyyhkäissyt poskeansa hänen poskeaan vasten... Tokkopa setä Frans milloinkaan enää kaipaa noita hyväilyjä?..

Äkkiä hän paiskasi lasin pöytään ja kavahti pystyyn. Hän oli kuullut askeleita portailta. Ennenkuin kello soikaan, oli hän avannut oven.

Pietari Dam tuli sisään käsi kädessä Frans sedän kanssa. Kumpikin oli varsin hilpeällä mielin.

– Kiitos, että tulitte, – virkkoi Kaija hiljaa ja sydämellisesti.

– Niin, kun *tämä* kerran sen kunnian kelle tekee, – Pietari Dam löi lujasti Frans setää olkapäähän, – silloin ei tinkimisistä taikaa. Ei hän ylipäänsä niitä ole, jotka minua ylenmäärin kiitteleisivät, mutta tän'iltana hän ei ylistyssanoja säästä.

Kaijan silmät loistivat.

– Erittäin hyvin sinä näyttelitkin, – sanoi hän.

– No sehän kuuluu hauskalta, – vastasi Pietari Dam, myhäillen tyytyväisenä ja ottaen vaimoan vyötäisistä, – johan sinäkin, huomaa ma, olet järkevä.

Mitä iloisimmalla mielellä menivät kaikki kolme ruokasaliin, jossa Kaija oli pannut pöytään viiniä ja koristeeksi kukkasia. Pietari Dam oli koko illan miellyttävin lapsi, mitä ajatella saattaa. Silloin hän oli herttaisimmillaan kuin hänen turhamaisuutensa oli tyydytetty, ja siksi paljo taiteilijanverta hänen suonissaan virtasi, ett'ei tuo turhamaisuus käynyt naurettavaksi.

Setä Frans oli sinä iltana vähällä antaa sydämensä Peter Damille, ja Kaija katseli häntä iloisemmin kuin moneen kuukauteen. Peter Dam kohosi Kaijan silmissä, koskapa setä Frans tunnustaa hänet taiteilijaksi. Hän ei olisi koskaan luullut Frans sedän tekevän sitä niin julkisesti kuin nyt. Kaija kohotti lasinsa ja katsoi pöydän yli Peter Damiin.

– Glück auf! – virkkoi hän hiljaa, yhtä paljon itselleen kuin miehelleen.

Ja setä Frans – ei Peter Dam – vastasi samalla hiljaisella, sydämellisellä tavalla:

– Glück auf!

7

Yhä vielä pääni se pystyss' on
Yli vuolasten virtain pauhun.
Mut aina kun majani verhoutuu
Surureunaisin harsoin milloin, —
Nään valveill' unta ma silloin.

Kuukausi tästä illasta istui Kaija hämärissä pianon ääressä. Pietari Dam loikoi hänen takanaan keinutuolissa, sikaria poltellen. Äkkiä Kaija keskeytti laulunsa ja nousi. Hän kumartui takaapäin Pietari Damin yli ja kuiskasi hänelle salaperäisesti korvaan:

– Puolen vuoden kuluttua, tiedäs, ei meitä enää ole kaksi, vaan kolme täällä. Aatteles, että täällä todella käydä tapsuttelee pieni olento, jota saamme sanoa omaksemme. Eikö se ole ihanaa?

Hän taivutti kätensä taaksepäin ja nojasi soman niskansa niihin. Hänen silmistään loisti kautta hämärän omituinen, sisään suuntaunut ilme, mutta samalla lämpöisen valoisa, joka tietää suuren onnen tuntemusta.

– Eikö se ole sanomattoman ihanaa? – toisti hän itsekseen.

– Ihanaako? – Pietari Dam kohensihe tuolissaan.

– Kyllä niinkin, mutta tuosta tuommoisesta on niin paljo vastusta.

– Sitä miehet tavallisesti eivät ajattele, – vastasi Kaija lyhyeen. – Mutta sinä taidat peljätä, ettes enää saa olla niin vapaa kuin ennen. Lapset ne kyllä sellaista saavat aikaan.

– Sepä se, – sanoi Dam, mielissään siitä, että toinen oli nähtävästi ymmärtänyt hänet paremmin kuin hän olisi osannut luullakaan. – Minun mielestäni meidän on niin mainion hyvä olla näin.

– Niinkö! – ja Kaijan äänessä helähti palavaa ivaa.

– Sinähän olet todellakin varsin vaatimaton.

Pietari Dam ymmärsi vain sanat, mutta ei äänenhelyä.

– Min'en oikeastaan käsitä, mitä sinä vaadit, – sanoi hän, huomaamatta, kuinka nuo sanat saattavat loukata hänen vaimoansa. – Meillä on kaikki, mitä sydän halajaa.

– Paitsi yhteis-elämää, – vastasi Kaija. – Eikö sinusta milloinkaan ole tuntunut omituiselta, että me tuskin ensinkään haastelemme keskenämme? Kenties sinä et kaipaa ajatusten vaihtoa, sinähän haastelet niin paljon teatterissa ja toveriesi kanssa, mutta minussa tuo kaipausta on niin suuri, että tuskin jaksan sitä kestää.

Pietari Dam katsahti häneen hämmästyen. Tuokion ajan hän selvään käsitti, että vaimo vaatii häneltä jotain, mitä hän ei milloinkaan kykene hänelle antamaan, mutta tavallisella keveydellään, joka hänelle oli jo mennyt veriin, hän karkoitti tuon ajatuksen ja tarttui toiseen keinoon.

– No niin, – virkkoi hän, – nythän sinä saat seuraa. Onhan se sinun tähtesi aivan erinomaisen hyvä asia, että lapsi taloon tulee.

Kaija seisoi vielä entisessä asennossaan, kädet niskan takana ja iski Pietari Damiin sellaisen katseen, että tämän täytyi luoda silmänsä maahan. Sen jälkeen Kaija äkkiä käänsi selkänsä hänelle ja meni viereiseen huoneeseen.

Seuraavina päivinä hän oli hyvin hiljainen miehensä näkyvissä, mutta tämän poissa-ollessa hän vilkastui. Hän istui ikkunan ääressä ja laitteli ahkerasti pikkuruisia virkatuita töppösiä ja vaaleanpunaisia sukkia tai neuloi pieniä paitoja ja kutoi hassun pikkuisia lumivalkeita villaröijyjä.

Hänen sielunsa oli ensi kertaa astunut kynnyksen yli siihen salaperäiseen piiriin, joka jokaiselle ajattelevalle naiselle on samalla sekä intohimoista että pyhää. Hän eli nyt pienessä maailmassa yksin lapsensa kera.

Tuossa hän usein istui illan pimeässä, painaen päänsä ikkunanpieleen ja tuijottaen ulos lyhtyjen valoon, ja silloin hän ajatteli lapsen ajatuksia, uinaili lapsen unia – pieniä, hentoja ajatuksia, joilla tuskin muotoakaan oli, puhtoisia, pieniä unia, jotka ihmeellisellä tavalla lähensivät hänen sieluansa sen olennon sieluun, joka ei vielä ollut nähnyt päivän valoa.

Hän oli mielestensä äkkiä tullut sanomattoman rikkaaksi, mutta samalla hän tunsi yhä kasvavan kaipauksen saada panna osan tästä rikkaudestansa tasan jonkun toisen kanssa. Pietari Dam olisi ainaiseksi voittanut omakseen hänen sydämensä, jos olisi vaimollensa antanut kymmenennenkään osan sitä yhteistä tuntemusta ja yhteistä ymmärtämystä, jota tämä näinä aikoina niin suuresti tarvitsi. Nyt ei Kaija milloinkaan mielellänsä puhunut siitä, mitä tuleva on; tahallaankin hän kätki tunteensa. Yksin vain, jouten ollessansa, kun ei Pietari Dam eikä palvelijakaan voinut kuulla, hän laulaa hyräili, uudestaan ja uudestaan, mutta hiljaa, ikäänkuin peljäten herättävänsä kenet:

Sinut ensiksi vaivoin tuskaisin
Toin päivän valohon varhain;
Siks' oot sä mun helmeni herttaisn
Ja syömeni aarre parhain.

Miehuullisesti hän kätki sen kasvavan pelvontunteen, joka tuon tuostakin hänet valtasi. – Pietari Dam oli näinä aikoina tavallista enemmän kiintynyt teatteritoimiinsa ja oli enimmäkseen poissa kotoa. Eräänä iltana hänen pisti silmäänsä vaimonsa kalpeus ja kasvojen kärsivä ilme. Hän istahti sohvaan hänen viereensä:

– Vaivaako sinua mikä, armas ystävä? – sanoi hän entisellä lempeällä äänellään.

Silloin Kaija äkkiä kietoi käsivartensa hänen kaulaansa ja päästi kituneen sielunsa tunteet pidättelemättä valloilleen.

– Mua pelottaa, pelottaa niin kovin! – puheli hän.

– Tuo kalvava pelko on ahdistanut minua näinä aikoina niin yöllä kuin päivälläkin.

Pietari Dam tunsi kylmän väristyksen seljässään... tuo oli niin vastenmielistä.

– Pelkäätkö kuolevasi? – kysyi hän kuiskaten. Melkein pilkallinen hymy elähti Kaijan huulilla.

– En! Mutta lapsi! Minusta tuntuu kuin en rohkenisi ensinkään uskoa sen tulevan hengissä maailmaan.

– Lapsesta viis, kunhan vain itse selviät kunnialla, – sanoi Pietari Dam. Ei hänen aikomuksensa ollut sanoa mitään karkeata; hänessä oli vain hämärä tunto siitä, että hänen pitää nyt tavalla tai toisella lohduttaa, ja tarttui siihen, mikä hänen luontonsa mukaan oli lähinnä saatavilla.

– Tiedätkös mitä, – jatkoi hän, innostuen innostumistaan, – kun tarkoin miettii, niin eihän lapsi tähän taloon oikein sovikaan. Usko minua, min'en täällä kaipaa yhtään mitään.

Kaija loi häneen omituisen kalsean katseen.

– Entäs *minä*? – sanoi hän vain.

Pietari Dam ei käsittänyt sitä suurta pettymystä, joka helähti noissa kahdessa sanassa; hän ei ymmärtänyt, kuinka syvästi ne ilmilausuivat sen tyhjyyden, jota hänen vaimonsa tuntee avioliitossaan.

– No, se menee vähitellen ohi, – puheli Pietari Dam kevään tapaansa. – Kun kaikki on selvillä, lähdet sinä pienelle huvimatkalles, ja palatessasi on kaikki unohdettu. – Ja hän taputti rohkaisevasti vaimonsa kylmiä käsiä, syliin yhteen puristettuja, ja oli mielestään tehnyt tehtävänsä oikein hyvin. – Ja sitä paitsi olenhan minä sinulla, – jatkoi hän ja odotti tuokion verran vastausta, mutta kun sitä ei kuulunut, nousi hän ylös ja suuteli pikaisesti vaimonsa poskelle ja virkkoi: – Minä lähdän hiukan ulos tänä iltana erään ystävän seurassa. Ei suinkaan sinulla ole mitään sitä vastaan?

– Ei, mene vaan, – virkkoi Kaija kylmäkiskoisesti, silmiään nostamatta. Hänestä tuntui kuin vento vieras mies seisoi hänen huoneessaan tuossa.

Pietari Dam nyökäytti päätään ja läksi.

Kulkiessaan alas katua, palava sikari hampaissa, hän ei tullut ajatelleeksikaan, että hän oli tänä iltana pannut kokonaisen peninkulman laajuisen juovan heidän välillensä. Vihellellen hän astui edelleen.

– Peiakkaan harmillista tuo Kaijan tila, – puheli hän itsekseen. – Ja niin saakelin epäesteetillistä!

Hän puikahti à Portaan. Siellä istui tuo pieni näyttelijätär. Hän siirsi heti tuolinsa Pietari Damin viereen, ja kahden he viettivät varsin hauskan illan.

Kotona istui Kaija yhä entisellä paikalla. Ei hän tiennyt, milloinka Pietari Dam oli lähtenyt, eikä sitäkään, kuinka kauan hän itse oli istunut tuossa. Hän tiesi vain, että Pietari Dam oli loukannut häntä hänen parhaimmissa ja sisimmissä tunteissaan. Nainen ei loukkaannu missään niin syvästi kuin äidintunteissa. Se on hänelle samalla kertaa tuhatrenkainen rintarauta ja tuhathaavainen Achilleen kantapää. Näyttäköön ihmisen tulo maailmaan kuinka tavalliselta ja jokapäiväiseltä asialta tahansa, – sille vaimolle, jota asia kulloinkin koskee, se on joka kerta oleva yhä uusi ja yhä ihmeellinen tapaus ja vaatii joka kerta jonkun verran ymmärtämystä miehen puolelta.

Tämä ymmärtämyksen puute on monen avioliiton onnen murtanut.

Tänä iltana, yksinänsä istuessaan kolakassa huoneessa, missä takkavalkea vähitellen oli sammunut, tänä iltana Kaija tunsu sydämessään jonkun haaksirikon tapahtuneen. Nyt hän tiesi, että joka tapauksessa, jäipä lapsi eloon tai kuoli, yhä hänen sisimmissään oli hänelle outona oleva ja outona pysyvä se mies, joka ei ollut osannut ymmärtää hänen syvimpiä tunteitansa.

– Voi, jospa olisi äiti, kelle puhua! – huudahti hän äkkiä ja purskahti itkemään.

Kaija oli ollut vasta yhdeksän vuotta vanha silloin kuin äiti vietiin Oringen houruinhuoneeseen. Mitä äiti sitä ennen oli saanut kärsiä, sitä ei tyttönen ollut sanottavasti ymmärtänyt. Äiti oli jäänyt hänen muistonsa vain alati heikkona olentona, useimmiten vuoteen omana. Pienenä hän oli aina pyrkinyt istumaan äitinsä vuoteen viereen: tuntui niin hyvältä, kun äidin pehmoinen käsi silitteli hänen tukkaansa.

Hän näki vielä selvään edessään sairaan huoneen ja vuoteen, jossa äiti makasi, nuo levottomat, tummat silmät niin kummallisen syvällä kalpeissa kasvoissa... hän muisti, kuinka auringon säde hiljalleen hipui alaslaskettujen persiennien lävitse, muisti huoneen painostavan hiljaisuuden: varjot ne ikäänkuin nukkuivat nurkissa.

Sittemmin hän oli ruvennut pelkäilemään äitiänsä, sillä kerran, kun hän oli tullut hyvin lähelle äitiä, oli tämä niin rajusti puristanut lasta rintaansa vasten, että sairaanhoitajattaren täytyi tulla avuksi. Sen koommin hän oli aina väistänyt tuolinsa hiukan loitommaksi vuoteesta.

Sinä päivänä kuin äiti vietiin pois, oli setä Frans tullut noutamaan häntä kävelyretkelle, säästääkseen lasta surullisilta muistoilta, mutta silloinkin hän oli ikkunan kautta vilaukselta nähnyt äidin kasvot, hänen noustessaan vaunuihin, eikä hän milloinkaan voinut unohtaa silloista tuskan ilmettä hänen silmissään. Siitä pitäin oli hänestä tuntunut vastenmieliseltä joka kerta kuin hän äitiänsä ajatteli, mutta nyt hän muisti vain tuon pehmoisen käden, joka oli silitelty hänen tukkaansa, ja äkkiä hän tunsu kiihkeän halun saada kietoa käsivartensa sairaan kaulaan, kuiskata hänelle armaimpia sanoja korvaan ja katsoa, kuinka syvälle ne pääsisivät tunkeumaan hänen himmenneeseen tajuntaansa. Kiintymys omaan lapseen antoi uutta yllykettä ja voimaa lamassa olleelle rakkaudelle äitiä kohtaan.

Seuraavana aamuna hän nousi ani varhain, sillä hän oli päättänyt lähteä aamujunalla Vordingborgiin. Pieni matkalaukku kädessä hän astui kiivaasti katuja myöten, ja lopulta hän kulki melkein juoksujalkaa, jott'ei vaan myöhästyisi. Ei ollut enää kuin muutamia askeleita asematalolle, kun hän äkkiä kohtasi Frans sedän, joka tuli aamukävelyltään Oerstedtin puistosta.

Hän ei ollut nähnyt Frans setää pitkään aikaan. Harvoinhan tämä enää heillä kävikään. Niin ankaraksi kiihtyi hänessä taistelu joka kerta kuin hän Kaijan näki, että hän katsoi parhaaksi pysyä loitompana. Sitä paitsi hän luuli Kaijan olevan onnellisen nyt. Kaija osasikin, hänen heillä käydessä, aina salata apeutensa, ja Frans sedän läsnäolo se loi sellaista valoa ympärilleen, että Kaijan oli helppo pettää sekä itsensä että hänet. Mutta tänään ei setä Frans voinut olla huomaamatta kärsimyksen ilmettä hänen kasvoissaan, ja senvuoksi hän pysäytti hänet heti.

- Minne nyt? – kysyi hän suoraan.
- Oringeen, – vastasi toinen läähättäen. – Älä viivytä minua! Juna lähtee heti.
- Mutta toinen asettui hänen tielleen.
- Oringeenko? Ethän todellakaan!
- Todella kyllä, – vastasi Kaija maltiton ja yritti päästä hänen sivuitsensa.
- Mutta silloin tarttui setä Frans häntä molemmin käsin ranteisin ja pidätti hänet.
- Mitäs aatteletkaan! – virkkoi setä Frans. – Sehän olisi turmioksi lapselle!

Kaija ei vastannut, tunsu vaan, kuinka veri vuoroin tulvahtelee poskiin ja pakenee taas, ja äkkiä hän naurahti, naurahti lyhyeen, katkerasti.

Tuo kaikki oli hänestä niin surullisen hassua. Yöt päivät häntä ahdistaa tuskallinen pelko odottamansa lapsen tähden, ja nyt hän on ajattelemattomuudessaan vähällä panna hänet alttiiksi taudeista kaikkein kauheimmalle! Ja että Frans sedän vaimonkin piti olla se, joka saattoi hänet järkihin jälleen ja osoitti hänelle, mitä velvollisuuksia hänellä on lastaan kohtaan!.. Ja että Frans sedän vaimonkin piti olla se, joka pelasti hänelle hänen lapsensa!

Vanhaan totuttuun tapaansa oli setä Frans käynyt hänen käsivarteensa, ja vastustelematta seurasi Kaija häntä, niin onnellisen turvallisena kuin ennen lapsenakin. Setä Frans palasi hänen kanssansa puistoon, ja siellä he istahtivat vierekkäin penkille lähelle porttia.

– Tuntuuko nyt paremmalta? – kysäisi setä Frans, ja äänenpainosta Kaija tunsu, kuinka setä Frans rakastaa häntä.

Kaija oli niin katkerasti kaivannut häntä, ett'ei muuta tarvinnut: hän puhkesi itkuun, niin rajuun ja katkeraan, että toinen aivan säikähtyneenä nousi ylös.

- Kaija kulta! – puheli hän rauhoitellen, – oma armas ystävä!

Frans sedän oli melkein mahdoton kestää, nähdessään kyynelten myötäensä tihkuvan hänen sormiensa lomitse, ja tuokioiseksi sävähti hänessä ajatus: "Hän ei ole sittenkään onnellinen", mutta heti hän jaksou torjua pois tuon ajatuksen ja lykkäsi kaikki hänen nykyisen tilansa syyksi.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.